

Φάκελος
0000 Αυτοβιογραφία
π Γεωργίου Πυρουνάκη

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ

Πρωτοπρεσβυτέρου και Καθηγητή Γεωργίου Πυρουνάκη

Γεννήθηκα στον Αδάμαντα της Μήλου· χωριό που το δημιούργησαν Σφακιανοί, διωγμένοι από την Κρήτη με τις συχνές επαναστάσεις τους εναντίον των Τούρκων. Μεταξύ τους και ο Πάππος μου Χ α ρ ά λ α μ π ο ς Π υ ρ ο υ ν ά κ η ς που έγινε και Παπάς τους και που ίδρυσε με πρωτοβουλίες και κόπους του τον μεγάλο Ναό της Εφημερίας του, την Παναγιά (Κοίμηση της Θεοτόκου) και Άγιο Χαράλαμπο. Υπήρχε μόνο ο παλαιός και μικρός μα ωραιότατος Ναός της Αγίας Τριάδας, που ευτυχώς διασώζεται. Για τον καινούριο Ναό έφτασε για εράνους έως την Οδησσό(1).

Το καλλιτεχνικό Τέμπλο το πήραν, αφού νίκησαν τις αντιδράσεις των ντόπιων με το Κρητικό τους σθένος, από τον παλαιό Ναό της Παναγιάς της «Παλιάς Χώρας», που είχε εγκαταλειφθεί.

Ο Αδάμαντας είναι χτισμένος όπως και η Χώρα των Σφακιών, όπως διαπίστωσα σε επισκέψεις μου εκεί. Και τα ονόματα των Αδαμαντινών είναι όμοια με εκείνων. Οι Κρητικοί κράτησαν τον Αδάμαντα απομονωμένο από τα άλλα χωριά που είναι χτισμένα ψηλά· κι αυτός το επίνειό τους. Μέχρι τελευταία κρατούσαν επίζηλα την κρητική αποκλειστικότητά τους. Κι ακόμα τώρα η δυναμική μειοψηφία τους επιμένει να είναι χωριστός ο Αδάμαντας και να μένει Κοινότητα, ενώ τα άλλα Χωριά αποτελούν όλα μαζί το Δήμο Μήλου!

Ο Παπα-Οικονόμος Χαράλαμπος, που δεν τον γνώρισα παρά μόνο από φωτογραφία του (και τη Γιαγιά Σοφία) και τις διηγήσεις του Πατέρα μου και των θείων μου, ήταν σεβαστό Πρόσωπο. Το σπίτι του, κάτω από τον περίγυρο του Ναού, από την πλευρά του Ιερού Βήματος, ήταν πάντα ανοιχτό για φιλοξενία, παρόλο που γέμιζε από τα πολλά παιδιά τους. Δεκατέσσερα απόκτησαν. Με είχε εντυπωσιάσει η μεγάλη Τραπεζαρία στο Ανώγιο! (Δυστυχώς ούτε αυτό το σπίτι, ούτε εκείνο που γεννήθηκα, ανήκουν πια σε κάποιον από την οικογένεια).

Ο Πατέρας μου Θ ε ο δ ό σ ι ο ς ήταν το 14ο παιδί τους. Εφτά αγόρια και εφτά κορίτσια. Δύο φαίνεται πως πέθαναν μικρά γι' αυτό και δεν θυμόμαστε ούτε τα ονόματά τους. Τον πατέρα μου τον ονόμασε

Θεοδόσιο, γιατί γεννήθηκε του Αγίου Θεοδοσίου του Κοινοβιάρχη στις 11 Ιανουαρίου, αφού ο παππούς είχε τα οικογενειακά του ονόματα και στα τελευταία παιδιά έδινε το όνομα του Αγίου της ημέρας της γεννήσεώς τους. Έτσι και ο προτελευταίος ονομάστηκε Κλήμης. Μια θυγατέρα του, την τελευταία, την ονόμασε Κρήτη· μαρτυρία και αυτή του πόσο αγαπούσαν οι δικοί μου την Κ ρ ή τ η ! Και μια λεπτομέρεια: ανά δυο από τους θείους μου είχαν όμοια επαγγέλματα. Δύο έγιναν ιερωμένοι· ο πρώτος Γεώργιος, που εφημέρευε επί πολλά χρόνια στον Άγιο Κωνσταντίνο του Πειραιά, ενώ στην αρχή στην Κρήτη, και ο προτελευταίος ο παπα-Κλήμης, στον Αδάμαντα. Έχω ζωντανά αναμνήσεις ευλάβειας και από τους δύο. Ο πρώτος μας συμπαράσταθηκε σε δύσκολες ημέρες στον Πειραιά και ο άλλος με καλοδεχόταν τα καλοκαίρια στη Μήλο (μαζί με άλλους συγγενείς, ιδίως από την πλευρά της μητέρας μου). Δύο έγιναν ράφτες· ο θείος Νικόλαος και ο πατέρας μου, που τον πήρε από μικρό κοντά του ο αδελφός στον Πειραιά. Και δύο έγιναν σιδηροδρομικοί, ο Δημήτριος και ο Νικήτας. Όλοι τους, όπως και οι θείες, έκαναν οικογένειες με παιδιά, πολλά οι περισσότεροι· ο θείος παπα-Κλήμης δεν απέκτησε παιδί και γι' αυτό η γυναίκα μου και εγώ δώσαμε το όνομά του στον πέμπτο γιο μας.

Η Κρήτη ήταν στο αίμα, στην καρδιά και στο μυαλό της οικογένειας· μα ακόμη είναι. Όπως στα παιδιά μου που υπερηφανεύονται για την καταγωγή τους! Ο Πατέρας μου δυο φορές πήγε στην Κρήτη να πολεμήσει στους απελευθερωτικούς αγώνες της. Το 1897 ονομάστηκε Οπλαρχηγός σε διαδοχή του γαμπρού του Παύλου Ντεντιδάκη που σκοτώθηκε αυτού, που είχε νυμφευθεί τη θεία Κρήτη και που είχε δηλώσει στο φίλο του Θεοδόση κατά το συνοικέσιο πως, αν κληθούν από την άλλη Κρήτη, θ' αφήσει τη γυναίκα του έστω και κάτω από τα στέφανα για τον αγώνα (και την άφησε με παιδί στην κοιλιά)· και ο άλλος δέχτηκε λέγοντας πως κι αυτός μαζί θα έφευγε, όπως και έγινε.

Στη μια μεριά της Κρήτης που πολέμησαν, με Αρχηγό τον στρατηγό Κόρακα, στο χωριό Άγιοι Δέκα της Μεσσαράς συνάντησε ο πατέρας Πειρουνάκηδες και νόμισε ότι από εκεί κρατάει η γενιά μας. Υπάρχουν και σήμερα πολλοί, περισσότεροι από το μισό χωριό με αυτό το επίθετο. Η καταγωγή μας είναι από το Ασφένδου των Σφακιών, όπως διαπίστωσα(2). Εκεί Πειρουνάκηδες υπήρχαν έως το 1900 και στο άνω χωριό σε υψόμετρο 700 διατηρείται σπίτι τους θολωτό (τώρα

τυροκομείο). Οι Ασφενδιανοί με δέχονται με εγκαρδιότητα, αλλά και μεγάλη τιμή, το ίδιο όμως και των Αγίων Δέκα, που όλοι οι Πειρουνάκηδες, οι εκεί και όπου αλλού, με λένε θείο τους... Φαίνεται πως και οι των Αγίων Δέκα έχουν τη φύτρα τους από τα Σφακιά κι ως έγιναν κατόπιν πεδινοί, όπως οι της δικής μου γενιάς Αδαμαντινοί ή Μηλιοκρητικοί, όπως κοινά λέγονται οι εκεί Σφακιανοί.

Όταν ο πατέρας μου έφευγε για τους αγώνες της Κρήτης άφηνε σύζυγες τις δουλειές που έκανε, αφού είχε εγκαταλείψει τα ραφτάδικα, που δεν του πήγαιναν στο ανήσυχο πνεύμα του και στον δυναμισμό του. Το 1900 φεύγει για την Αμερική σαν μετανάστης μα γυρίζει πριν κλείσει χρόνος. Όταν αργότερα τον ρωτούσα για ποιο λόγο πήγε εκεί, μου έλεγε «για τον ίδιο που πήγαινα στην Κρήτη· για την ελευθερία». Κι όταν πρόσθετα την απορία «γιατί τότε έφυγες σύντομα;», μ' απαντούσε λιτά και κοφτά «γιατί δεν τη βρήκα εκεί»... Κουβέντα που δεν ήταν δυνατό να την καταλάβω παρά μόνο τώρα στα τελευταία...

Γεννήθηκα στις 20 Οκτωβρίου του 1910· όταν ο πατέρας μου ήταν Δήμαρχος στον Αδάμαντα. Είχε προηγηθεί μια αποτυχία του στις προηγούμενες εκλογές. Το σπίτι που γεννήθηκα και το θυμούμαι ζωηρά –έζησα εκεί μόνο τα τρία πρώτα χρόνια– ήταν μεγάλο, κοντά στο Ναό, με τρεις αυλές και ένα μεγάλο φουντωτό κυπαρίσσι σε μιαν από αυτές. Μου έλεγαν πως βγήκα στη ζωή ύστερα από πολυήμερη δυστοκία, με τη βοήθεια του Γιατρού «Μιμίκου», που μου το θύμιζε όταν με συναντούσε και που διατηρούσε τη φιλία του με τον τέως Δήμαρχο και Οπλαρχηγό. Η μητέρα μου Ε λ έ ν η έπαθε από τότε έκζεμα που τη βασάνιζε, με φοβερές κατά καιρούς εξάρσεις, σχεδόν σε όλη της τη ζωή. Το γένος Καπακάκη. Στο όνομα του πατέρα της ονομάστηκα εγώ Γεώργιος (είχε προηγηθεί πριν επτά χρόνια άλλος αδελφός, που πήρε το όνομα του παππού Χαραλάμπου, μα που έζησε μόνο μισό χρόνο). Ο παππούς Καπετάν Γεωργάκης (αυτόν τον θυμάμαι –πέθανε πολύ μεγάλος) και τα τρία αγόρια του ήσαν ναυτικοί. Ίσως γι' αυτό και τα περισσότερα από τα δικά μου έγιναν ναυτικοί. Η μητέρα μου είχε και δύο αδελφές· τη θεία Μαριγώ και τη θεία Αννιώ που με γέμιζαν με φροντίδες τρυφερές. Ιδίως η δεύτερη που κρυφά όταν ήμουν μικρός, και υπό αυστηρή δίαιτα, με τάιζε τα απαγορευμένα. Πόση ευγνωμοσύνη δεν έτρεφα γι' αυτά!.. Που τόσο άλλωστε τα λαχταρούσα, αφού μούδιναν δύο μόνο ρόγες σταφύλι κι αυτές ξεφλουδισμένες και απαλλαγμένες βέβαια από τα κουκούτσια·

και καθόλου γλυκά. Ενώ εκείνη με μπούκωνε... Το σπίτι του Παππού Κοπακάκη υπάρχει στον Αδάμαντα και μια «έπαυλις» του στο Χάλακα, στην άκρη του απέραντου λιμανιού της Μήλου, όπως προγονικά τους υπάρχουν και στη Χώρα των Σφακιών.

Ζωηρότατες είναι οι εντυπώσεις μου από τα μικρά μου χρόνια. Σαν να θυμάμαι πως με μεγάλωσαν με γάλα γαϊδούρας, που για να αποφεύγεται η μόλυνση την είχαν σε κάποια από τις αυλές. Πάντως ένα αγρίμι από την Ερημόμηλο (Αντίμηλο), σαν τους αίγαρους της Κρήτης, χαρισμένο στον Πατέρα μου ως καλού σκοπευτή, το θυμούμαι καλά που εξημερωμένο έπαιζε μαζί μου. Ακόμα θυμούμαι που έπαιζα με ψήφους από μολύβι που χρησιμοποιούσαν τότε για τις εκλογές, που υπήρχαν στο Δημαρχείο. Ή έξω στα χώματα. Και που φαίνεται, όταν αργούσα να μπω στο σπίτι, με φώναζαν και εγώ αντιδρώντας έλεγα «ήντα με μένα»!.. Εγωιστικός και ζηλιάρης ήμουν. Μου υπενθύμιζαν αργότερα πως έφτανα σε βαθμούς κακίας. Π.χ. ότι έλεγα «γιατί να έχουν δύο μάτια και τα άλλα παιδιά;» Ή ότι «η δική μου η μητέρα είναι πιο όμορφη από όλες... και από τις βασίλισσες ακόμα!..»

Όταν καταργήθηκαν οι μικροί Δήμοι και ονομάστηκαν Κοινότητες, ο πατέρας μου δεν ήθελε να μείνει και μετακομίσαμε στην Αθήνα, (σε διάβημά του στο φίλο του Ελευθέριο Βενιζέλο να μείνει ως Δήμος Αδάμαντας τιμής ένεκεν, αφού είναι Κρητών, πήρε την απάντηση πως τότε θα γίνει αυτό, αν γίνουν Δήμοι και οι της Ύδρας, των Σπετσών και των Ψαρρών. Αλλά ο νόμος ίσχυε χωρίς εξαιρέσεις).

Θυμούμαι τις πρώτες εκπληκτικές εντυπώσεις μου από τον Πειραιά και την Αθήνα. Τα Τραμ τα έλεγα σπιτάκια που κινούνται. Και όταν πέρναγαν κοπάδια πουλιά «γλάρους», απορημένος και κάνοντας σύγχυση των «γνώσεων», ρωτούσα: αν θα περάσουν και «άγγλους»! Στην Αθήνα μέναμε στην Οδό Νικίου. Ο πατέρας διορίστηκε στο Δήμο της Αθήνας. Είχε πολλές μετακινήσεις ανάλογα με τις πολιτικές αλλαγές: στους Δήμους Πειραιά και Κερατσινίου. Σε κάποιο διορισμό του έγραφε βαθμό κλητήρα και θυμόσοφα εκείνος μού λεγε: βλέπεις, «από δήμαρχος κλητήρας»..

Από τους διωγμούς «Επιστράτων» εναντίον των Βενιζελικών γλυτώσαμε χάρη στην προστασία φιλικής οικογένειας από τη Μάνη (θυμούμαι σκηνές φρίκης από καταστροφικές καταδιώξεις άλλων –αυτό

έγινε αιτία να αρρωσταίνει και η μητέρα μου κάθε φορά που άκουγε την λέξη Αθήνα, επί πολλά χρόνια). Με περιπέτεια φτάσαμε στον Πειραιά, στο φιλόξενο σπίτι του θείου Παπά, και με μεγαλύτερη η μητέρα μου κι εγώ, στη Σύρο με φορτηγό Βαπόρι. Γιατί εκεί είχε φτάσει ο πατέρας, που ενώ ξεκίνησε για τη Θεσσαλονίκη να λάβει μέρος στην Εθνική Άμυνα, έμεινε εκεί αφού η Σύρα ήταν στη δύναμή της. Ακόμα και όταν γύρισε ο πατέρας στην Αθήνα, με την επικράτηση του Βενιζέλου, εμείς δεν τον ακολουθήσαμε (η μητέρα, όπως είπα, δεν μπορούσε να ζήσει πια εκεί) αλλά ξεκινήσαμε με καΐκι για τη Μήλο, πάντα με το φόβο του τορπιλισμού. Βγήκαμε στην Κίμωλο και μετά με βάρκα στα Πολλώνια της Μήλου και καβάλα με ζώο (με είχαν καθίσει στα καπούλια του) στον Αδάμαντα. Μείναμε λιγότερο από ένα χρόνο και φτάσαμε στον Πειραιά, όπου και μείναμε στην Οδό Ανδρούτσου, κοντά στο Πασσαλιμάνι, απέναντι από του θείου Παππά, αφού η μητέρα μου δεν μπορούσε στην Αθήνα. Και έτσι ανεβοκατέβαινε ο πατέρας. Εκεί πια πήγα κανονικά στο Σχολείο (είχα περάσει για λίγο από ιδιωτικό μιας κυρίας που δεν θυμάμαι ούτε το όνομά της στην Ερμούπολη της Σύρου και από το Δημοτικό του Αδάμαντα) που ήταν τότε στη Γωνία Ανδρούτσου και Γεωργίου Α', των Αδελφών Μπάρδη· που σ' αυτό τελείωσα τις έξι τάξεις με άριστα και διαγωγή κοσμιωτάτη (αν και σε κάποια, φαίνεται από το ενδεικτικό, πήρα και κοσμία!). Με τις αξιοσέβαστες κυρίες Ευγενία και Όλγα Μπάρδη συνδεθήκαμε στενά και κράτησαν οι καλές μας σχέσεις ως το θάνατό τους· άλλωστε και στο Σχολείο τους πρωτοδίδαξα ως Καθηγητής. Μα και με τους άλλους δασκάλους μου και τις δασκάλες διατηρούσα περίφημες επαφές· ακόμα θυμάμαι την «κυρία Ελένη» και την κ. Μαρία Μπρατοπούλου και τον Ζωγράφο κ. Νέζη που μας μάθαινε ιχνογραφία και μας έλεγε συνεχώς «τα' ακούς; Τα' ακούω να λες» και που γελούσε με τα σχέδιά μου, που τα' άρχιζα χωρίς καμία πρόβλεψη κάπου να τελειώσουν· μου είπε κάποτε «για πού με το καλό; Πόσες κόλλες χαρτί θα χρειαστούν; Μάλλον τόσες όσες να καταλήξουμε στο Δημοτικό Θέατρο..» Με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές τα πηγαίναμε θαυμάσια. Ιδίως με το συμμαθητή μου που είμαστε δίπλα στο ίδιο θρανίο, τον Κόλια Καββαδία, τον περίφημο άνθρωπο και ποιητή «Μαραμπού»· που εκείνος μου θύμιζε στα κατοπινά χρόνια πως μαζί μας ήταν και ο Γιάννης Τσαρούχης (Πασσαλιμανιώτης κι αυτός).

Ύστερα από εξετάσεις (γιατί ήταν ιδιωτικό το Σχολείο που φοιτούσα· και πήγαινα εκεί γιατί ήταν κοντά και βρισκόμουν υπό την

συνεχή και άγρυπνη παρακολούθηση της μητέρας, που όσο μπορούσε τηρούσε έναντί μου αυστηρή τακτική, «σφακιανή»)· γράφτηκα στο Α΄ Σχολαρχείο (Ελληνικό τόλεγαν τότε) στην τρίτη τάξη του, που στεγαζόταν στο οίκημα του Α΄ Γυμνασίου, στην Πλατεία Κοραή, και που σ' αυτό γράφτηκα πάλι μετά από ανάλογες εξετάσεις. Το Γυμνάσιο το τελείωσα το 1928.

Με τους συμμαθητές του Σχολαρχείου είχα καλές σχέσεις, όπως και με τους Καθηγητές μας, που ήσαν στην πλειοψηφία τους άριστοι. Και αναμνήσεις διατηρούνται ισχυρές. Πόσο χαρήκαμε όλοι, όταν γιορτάσαμε στον Πειραιά, σε κέντρο της Πλατείας Αλεξάνδρας, τα Πενήντα χρόνια από την αποφοίτησή μας, όσοι ζούσαμε— και είμαστε αρκετοί από τους 100 της τελευταίας τάξεως!...

Εκδρομές που οργανώνονταν από τα Σχολεία μας και εορτές στους σχολικούς χώρους, μα και στο Δημοτικό Θέατρο ακόμη, μας δημιούργησαν ερεθισμούς για τα ευρύτερα ενδιαφέροντα και τις θυμούμαι ζωνρά. Έπειτα και με δικές μας πρωτοβουλίες, ως μέλη του Ερυθρού Σταυρού Νεότητας, ή αυτόνομα. Βοηθούσαμε απορότερους συμμαθητές μας (τον Θέμο Κορνάρο να εκδώσει το πρώτο του δοκίμιο— που κρίμα δεν το έχουμε, ούτε τον τίτλο του θυμούμεθα) και ιδρύματα· όπως τον Οίκο Τυφλών και το Ορφανοτροφείο (το συμπαθέστατο) του Αγίου Γεωργίου Κερατσινίου, που το ίδρυσε ο τότε Διάκονος Πολύκαρπος Λιόσης και νυν Μητροπολίτης πρώην Σιατίστης (που εξακολουθεί να ενδιαφέρεται για αυτό). Τότε βγήκε και η φήμη μου ως «Οργανωτή». Ιδίως ύστερα από επιτυχίες δύο παραστάσεων στο Δημοτικό Θέατρο, στις δύο τελευταίες τάξεις του Γυμνασίου, με έργα· τον «Αθανάσιο Διάκο» και τον «Παπαφλέσσα», που ήμουν και πρωταγωνιστής.... Είχαμε καταφέρει να συνεργαζόμαστε και με άλλα Σχολεία και Θηλέων μάλιστα (στην τελευταία τάξη είχαμε μια και μοναδική που δίδασκε τεχνικά στα απογευματινά σχολεία και έτσι την άφησαν να παρακολουθεί μαθήματα στο δικό μας των αρρένων. Και που για καλαμπούρι —σ' αυτά διέπρεπε ένας συμμαθητής μας Διάκος Δωρόθεος— είχαμε και άλλους μεγάλης ηλικίας— της κόλλησε το παρατσούκλι «φάβα» ... γιατί είχε ξανθωπά μαλλιά..). Και στους καθηγητές βέβαια δίναμε και παίρνανε τα παρατσούκλια. Ένα χαρακτηριστικό: Σε μια εκδρομή στο Λαύριο, γράφτηκε στο βαγόνι του Σιδηροδρόμου που βρίσκονταν οι Καθηγητές, με κιμωλία απέξω, όπως

γράφουν για το τι περιέχει, «Ξ υ λ ε ί α».

Σύγχρονα παρακολουθούσα ελεύθερα κατηχητικά μαθήματα και συγκεντρώσεις του Συλλόγου «Αγάπη» που στεγαζόταν σε μιαν ακραία αίθουσα του Γυμνασίου μας. Σε μια εορτή του Συλλόγου είχα απαγγείλει ένα ποίημα του Πολέμη. Φαίνεται πως έκαμε εντύπωση η απαγγελία μου στον αείμνηστο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Χρυσόστομο, τον σοφό και άγιο, που ζήτησε να με γνωρίσει και προθυμοποιήθηκε να αναλάβει τις σπουδές μου στην Ριζάρειο Σχολή. Ο πατέρας μου τον ευχαρίστησε, μα εμένα που είχα ενθουσιασθεί, φρόντισε να με μεταπείσει, λέγοντάς μου πως βέβαια θα ήταν γι' αυτόν μεγάλη λύση –αφού ήξερα πως περνούσε δυσκολίες οικονομικές– αλλά να μην επιβαρυνθώ με πρόσθετες τάξεις (ίσως, ή μάλλον, έκρυβε βαθύτερες αντιρρήσεις του για τον κλειστό τρόπο ζωής εκεί). Πάντως η γνωριμία μου με αυτό το εξαιρετικό Πρόσωπο (όπως αργότερα με άλλα της Εκκλησίας μας, τους: μετέπειτα Μητροπολίτες Θεσσαλονίκης Παντελεήμονα, Παπαγεωργίου, Γρεβενών Θεόκλητο Σφήνα και Κέρκυρας Μεθόδιο Κοντοστάνο, ίσως και τον Αρχιμανδρίτη Αθανάσιο Κοντογιάννη, στενούς συνεργάτες και αρωγούς στα έργα της πρωτοβουλίας μου, και τον Μητροπολίτη Σύρου, Μήλου κλπ. Αθανάσιο Λεβεντόπουλο, μακαριστούς τώρα), μου άφησαν ενθυμήσεις σεβαστικές· επιτείνοντας εκείνες των συγγενικών μου ιερατικών. Που επέδρασαν αναμφίβολα στην κατ' αρχή κλίση μου στα θεολογικά (μαζί βέβαια με την ευλαβικότητα την ορθή των γονέων μου) και αργότερα και στα ιερατικά–ποιμαντικά!

Μερικά χαρακτηριστικά: Τα καλοκαίρια, που παραθέριζα στον Αδάμαντα, μάζευα τους σχεδόν ομηλικούς μου και μικρότερους και κάναμε κατηχητικά μαθήματα, αλλά και εκδρομές και διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Το δε 1925 στην «Αγάπη» μου απονεμήθηκε το «Αριστείον Αγάπης» ένας χρυσός σταυρός σε ειδική τιμητική τελετή με προσφωνήσεις των αιμνήστων Πρωθιερέα Αγγέλου Νησιώτη και τότε αρχιμανδρίτη Προκοπίου Καλλιοντζή και έπειτα Μητροπολίτη Γυθείου, που προέβλεψαν πως η φωνή μου ως ταλαντούχου, θα είχε να προσφέρει μελλοντικά.

Μόλις άρχιζαν τα εφηβικά μου χρόνια άρχισα ν' απαγκιστρώνομαι από την άμεσο αναγκαστική εξάρτηση της μητέρας μου. Προχώρησα σε μιαν ειρηνική, αλλά ανένδοτη απελευθέρωση, με τη σιωπηρή

συγκατάθεση του Πατέρα. Βέβαια ήξεραν που πήγαινα και με ποιους, αλλά ήσαν όλα της δικής μου επιλογής. Και άρχισα να σχετίζομαι με πρόσωπα έξω του οικογενειακού περιβάλλοντος, όπως και να δημιουργώ μικροαψιμαχίες, με τους μεγάλους... Πρωτοποριακή, και για την εποχή λίαν επικίνδυνη, γινόταν η συνεργασία μας με φίλους και φίλες, χωρίς τις επικρατούσες τότε διακρίσεις. Που επιτάθηκε στην άλλη φάση των δραστηριοτήτων μου, τη νεανική. Μα που όλα αυτά είχαν καλές εξελίξεις.(3)

– B –

Με εξετάσεις, που τότε για πρώτη φορά καθιερώθηκαν, το 1928, μπήκα στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Κάποιοι παραξενεύτηκαν, που είχαν νομίσει πως μάλλον άλλες Σχολές έπρεπε να τραβήξουν το ζωνρό ενδιαφέρον μου. Μα εγώ είχα προσανατολισθεί για κοινωνικές δραστηριότητες, που θεωρούσα πως μόνο από μια τέτοια Σχολή θα εύρισκε σωστή διέξοδο αγώνων μου. Αντιμετώπισα κάποιες δυσκολίες προσαρμογής στο κλίμα που υπήρχε εκεί, ιδίως τον πρώτο χρόνο, αλλά εύκολα τις ξεπέρασα. Άλλωστε οι επαφές μου με συναδέλφους των άλλων Σχολών ήσαν πολλές και έντονες. Στη Θεολογική είχαν σχηματισθεί τρεις ομάδες Φοιτητών: όσων προήρχοντο από την Ριζάρειο, όσων ανήκαν στην ευσεβηστική Οργάνωση της «Ζωής», και όσων από τα Κοινά Γυμνάσια. Οι πρώτοι ήσαν ελευθεριότεροι, οι δεύτεροι στενοί και αυστηροί, και οι άλλοι χωρίς ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Μπόρεσα και είχα επικοινωνία μάλλον καλή με όλους. Στη χρονιά μου, μάλιστα είμαστε περί τους 100, από τους οποίους μόνο δύο Φοιτήτριες. Σε λίγο οι γνωριμίες μου απλώθηκαν και στους συμφοιτητές άλλων ετών και τελειόφοιτων (και της Σχολής Απαγγελίας του Ελληνικού Ωδείου, με καθηγήτρια την Τζούλια Αμπελά-Τερέντσιο, που φοίτησα ένα χρόνο). Και με τους καθηγητές είχαμε αρμονικότερες σχέσεις. Και ήταν όλοι τους εξαιρετικά σημαντικά πρόσωπα. Ιδιαίτερα σχετίστηκα με τους αείμνηστους· Γεώργιο Σωτηρίου (που μάλιστα επί τρία χρόνια τον βοηθούσα στις προβολές διαφανειών στα μαθήματά του· και στο Βυζαντινό Μουσείο που διηύθυνε και που στεγαζόταν τότε στα υπόγεια της Ακαδημίας), Νικόλαο Λούβαρη, Γρηγόριο Παπαμιχαήλ, Αμίλκα Αλιβιζάτο. Θαύμαζα πολύ τον Αρχιμανδρίτη Βασίλειο Στεφανίδη και τον Δημήτριο Μπαλάνο· όπως και τον Δυοβουνιώτη. Τον Παναγιώτη Μπρατσιώτη τον σκανδάλιζε ο

ελεύθερος χαρακτήρας μου. Και με τους καθηγητές της Φιλοσοφικής Σχολής που παρακολουθούσαμε υποχρεωτικά τα μαθήματά τους τα πήγαινα καλά· τον Λορετζάτο, τον Πεζόπουλο, τους Κουγέα και Σκάση. Όταν μπορούσα παρακολουθούσα μαθήματα και των Παιδαγωγικών· και αφού το 1932 αποφοίτησα από τη Θεολογική (το πτυχίο το πήρα αρχές 1933) γράφτηκα στη Νομική, μα δεν προχώρησα.

Οι συνεργασίες μας με φοιτητές των άλλων Σχολών ήσαν πολλές· στη Φοιτητική Λέσχη και άλλες εκδηλώσεις. Στις απεργίες δεν έπαιρνα μέρος, πλην εκείνης του 1931 για το Κυπριακό, που στη κυριολεξία η Αστυνομία μας κατάβρεξε και μας τις «έβρεξε» από τα προπύλαια και μέσα στους Πανεπιστημιακούς χώρους, αφού με επελάσεις της έσπασε τη φρούρηση που είχαμε οργανώσει. Ας σημειώσω δυο περιπτώσεις: Φοιτητική Επιτροπή συμπαραστάσεως σε πλημυροπαθείς 1929–31 σε συνεργασία με όμοιες μεγάλες. Φροντιστήρια δωρεάν για προετοιμασία μαθητών στις εξετάσεις τους, που λειτούργησαν στον Πειραιά σε οίκημα του Πανεπιστημίου Αθηνών, που το επισκευάσαμε πρόχειρα οι Φοιτητές, που και διδάσκαμε. (πρωτοποριακό έργο –μα ποιος θα φανταζόταν πως θα είχαν τα φροντιστήρια αυτή την κερδοσκοπική τους εξέλιξη!...). Από τις θαυμάσιες συνεργασίες ας θυμηθώ τους εκλεκτούς φίλους : Γιώργο Χαλκιάπουλο , που δίδαξε Νεοελληνικά-βγάζαμε και τυπωμένο δελτίο, που ατυχώς δεν κρατήθηκε κανένα αντίτυπο- τον αείμνηστο Καθηγητή της Ανωτάτης Βιομηχανικής, και την Αμαλία Φλέμιγκ, τότε φοιτήτρια της Ιατρικής, τους εκλεκτούς φίλους.

Οι κινητοποιήσεις μας δημιούργησαν εκπληκτικές εντυπώσεις, στις Αρχές και στις Προσωπικότητες. Κάτι που μ' έβαζε σε σκέψεις: σαν όταν άκουα κάποιον να λέει «αυτός ο νέος από ψηλά θα κράξει!». Ή κάτι που με ενοχλούσε αφάνταστα: «ας τους, είναι μικροί και έχουν ενθουσιασμό· θα μεγαλώσουν και θα μπουν και αυτοί στο χώρο μας» (στο καταστημένο δηλαδή)... Σε πείσμα τους ποτέ δεν προσαρμόστηκα!. Ή ακόμη πώς να μη σημειωθεί ότι το 1930 τόλμησα να μετάσχω στο Α' Συνέδριο Προστασίας Μητρότητας και Παιδικών Ηλικιών που έγινε στον Παρνασσό και να μιλήσω με θέμα: «Το εργαζόμενο παιδί» και το 1932 στην Αρχαιολογική Εταιρεία σε πρόσκληση του Συλλόγου Γονέων Αθηνών με θέμα «Πώς θέλουμε τους γονείς μας», που μ' αντέκρουσε ο Διευθυντής της «Εστίας» Κύρου, αλλά πήραν το μέρος μου η πλειοψηφία του ακροατηρίου με επικεφαλής την εξαίρετη Παιδαγωγό

Παπαδημητρίου. Στο Συνέδριο πρωτογνωρίστηκα με την πρώτη Γυναίκα Εκπαιδευτική Σύμβουλο Μαρία Αμαριώτου, που μας συνδέουν ακόμα βαθύτατες οικογενειακές σχέσεις. Οι συγκρούσεις με τους μεγάλους άρχισαν νωρίς... και δεν τελείωσαν! Και όπως δείχνουν τα πράγματα δε θα τελειώσουν...

Ολόκληρο το Κοινωνικό Πρόβλημα με τραβούσε από την αρχή. Ασχολήθηκα όμως πρωταρχικά και με συνέπεια στα προβλήματα που αντιμετώπιζαν τα παιδιά και οι νέοι, που τους έβλεπα στο μέσο της κοινωνίας απροστάτευτους και απροσανατόλιστους. Πολύ με απασχολούσε το θέμα του ξυπνήματός τους με την πιο σωστή μορφή και τάση. Άλλωστε διέβλεπα το δυναμισμό που κρύβουν. Και ήθελα με κάθε τρόπο να βρίσκομαι με άλλους καλούς κοντά τους, σε ελεύθερη συμπαράσταση. Γι' αυτό καταπιαστήκαμε με τη μόρφωση των εργαζομένων παιδιών και νέων, τη φυσική αγωγή τους και την ψυχαγωγία τους.

Η Νεότητα του 1930 πρωτοπορεί και με τολμηρές ομάδες σημειώνει τεράστιες επιτυχίες. Με αφετηρία τον Πειραιά ακτινοβολούσε ευρύτερα: «Σύνδεσμος Ελλήνων Νέων Πειραιώς» 1929. «Σύνδεσμος Νέων Πειραιώς» 1931. «Φιλική Εταιρεία Νέων» 1932–39 και 1941–44. Δραστηριότητες, αλλά και αναπόφευκτες διαφωνίες και προστριβές, οδηγούν στις μεταλλαγές. Βέβαια σ' αυτές μας οδηγούν επηρεασμοί των «μεγάλων». Απόκτησα φοβερές εμπειρίες του τρόπου εργασίας τους! Πώς να ξεχαστεί μια αποτυχία μας σε προσφυγή σε δικαστήριο για λύση μιας διαφοράς μας μεταξύ τους, που ο εντυπωσιακότερος, αφού νίκησε με τις στρεψοδικίες του, μου πέταξε αγεροχικά «και εις άλλα με υγεία» (!) υπό τα ικανοποιημένα μειδιάματα των άλλων. Ή όταν σε κάποιον επίσημο παραπονέθηκα πως τα μέσα που μεταχειρίζονται δεν είναι έντιμα, μου εκτόξευσε: «βρε βλάκα· όταν πολεμά κανείς όλα τα μέσα είναι επιτρεπτά»!... Ή ακόμα και τούτο· που παρωθούσε καθηγητής, και μάλιστα ιερωμένος, μαθήτριές του να διαδίδουν συκοφαντίες εναντίον μου· σε σημείο που αγανακτισμένος ο ευλαβικός πατέρας μου, όταν υποκριτικά σε κάποιαν αρρώστια μου ήλθε σπίτι (το φτωχικό μας) να του υποδείξει να φύγει· γιατί δεν τον αντέχει η ταπεινή εντιμότητά μας· και να προσθέσει «μα και Πατριάρχης να ήσουν, έτσι θα φερόμουν»!.. Αλλά αυτές ήταν πικρές μα λίγες μάλλον περιπτώσεις, που άλλες άλλων συμπεριφορές τις διασκέδαζαν. Άλλωστε οι επιτυχίες των αγώνων μας

παραδέχονται. Που όμως πάλι άναβαν άλλων επισημότερων κακοήθεις διώξεις· όπως στα χρόνια της Κατοχής, με βρώμικο φάκελο που κρυφά σχηματίστηκε, ιδίως εναντίον μου, στο Υπουργείο Παιδείας, που για να υπερασπισθώ την τιμή μου, αφού δεν υπήρχε άλλος τρόπος, αναγκάστηκα να μηνύσω εγώ τον εαυτό μου στις επίσημες δικαστικές αρχές με τις κατηγορίες που αναφέρονταν οι συκοφαντίες (κατά σύσταση φίλων εκλεκτών δικηγόρων) για να εκδοθούν απαλλακτικά βουλεύματα υπ' αριθ. 775/31 Αυγούστου 1945 του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Πειραιώς ύστερα από εμπεριστατωμένη πρόταση του Εισαγγελέα Λ. Παπανδρέου, και υπ' αριθ. Δ. 128/21 Ιουνίου 1945 της Αρχιεπισκοπής Αθηνών, ύστερα από έκθεση-πρόταση του ανακριτή Πρωτοπρεσβύτερου Ιωάννου Αδαμόπουλου που διαδέχτηκε τον εν τω μεταξύ δολοφονηθέντα αείμνηστο Παναγιωτόπουλο. Όπως αναγράφονται στα βιβλία μου: «Απολογισμός είκοσι χρόνων φιλικής μου δράσεως ανάμεσα στους νέους και στα παιδιά του Πειραιά 1924–1944 “έκδοση 1946” και με τους Νέους “έκδοση 1969”». Που και σ' αυτά περιέχονται και αρκετά δείγματα αγώνων και δραστηριοτήτων, και λόγων και πράξεών μου, αλλά και γράμματα επιδοκimasίας και επαίνων πλείστων γνωστών προσωπικοτήτων με κορυφαίο δείγμα ίσως την επιβράβευση της Ακαδημίας Αθηνών της 25 Μαρτίου 1940! Κατά περίεργο όμως τρόπο ανάλογα έπαθα και στα άλλα στάδια του ανήσυχου βίου μου.

Από τις νεανικές δραστηριότητες: Νυχτερινά Σχολεία λειτουργούσαν ένα στην Αθήνα, του «Παρνασσού» και ένα στον Πειραιά, του «Πειραιϊκού Συνδέσμου». Καλοπροαίρετα, αλλά ανεπαρκή και με βαρύ σύστημα αγωγής. Εμείς σκεφθήκαμε τις συνοικίες· για να διευκολύνονται τα παιδιά, που τότε μάλιστα δούλευαν στην κυριολεξία και επί αμέτρητες ώρες και έμεναν βέβαια σ' αυτές τις μακρινές περιοχές που το κέντρο ήταν μια επιπρόσθετη δυσκολία τους. Αρχίσαμε από τα Ταμπούρια που δεν είχαμε ούτε ηλεκτρικό ρεύμα και ανάβαμε ασετιλίνες... τη Δραπετσώνα, την Αγία Σοφία, την παλαιά Κοκκινιά και του Βρυώνη. Τοποθετώντας δασκάλους νέους άνδρες και γυναίκες με ενθουσιασμό. Λειτουργήσαν επίσης «Κυριακάτικη Οικονομική Σχολή Παλ. Κοκκινιάς» και «Ημερήσια Οικονομική Σχολή Νίκαιας». Μα και για όσους μαθητές των Δημοτικών Νυκτερινών ή άλλους που στο μεταξύ αντιμετώπιζαν οικονομικά προβλήματα και διέκοπταν τη φοίτησή τους σε ημερήσια Σχολεία, λειτουργήσαμε το «Νυκτερινό Γυμνάσιο Πειραιώς», που παράλληλα πρώτο στη Χώρα μας συστάθηκε με το

Νυκτερινό της Αθήνας. Εκεί έγινε θαυμαστή εργασία. Καθηγητές με κέφι και αφοσίωση δίδαξαν πολλά στους κουρασμένους μαθητές τους και τους κατάφερναν να δίνουν κάθε χρόνο επιτυχημένες εξετάσεις συναγωνιζόμενοι με μαθητές «κατ' ιδίαν διδαχθέντας» για να νομιμοποιούν τις θέσεις τους στις τάξεις του Γυμνασίου. Πράγμα που συγκίνησε τους του Υπουργείου που επί τέλους το 1936 (που πήραν τότε όλοι της Στ' Τάξεως απολυτήριο!) αναγνώρισε το Γυμνάσιο και τους απάλλαξε από τα εκπαιδευτικά τέλη...

Παράλληλα λειτούργησαν και οι Κατασκηνώσεις. Για πρώτη φορά για εργαζόμενους μαθητές. Αρχή έγινε με το Πέραμα του Πειραιά, που τότε ήταν δύσκολη και η προσπέλαση· και που το κατοικούσαν κυρίως ψαράδες και στην προκυμαία είχαν εγκατασταθεί μικρά ναυπηγεία (καρνάγια). Ήταν δασική η περιοχή εκεί, που έγιναν οι Κατασκηνώσεις, και ανήκαν σε Μοναστηριακές ιδιοκτησίες, που μας χορήγησαν άδεια. Άρχισαν από το μηδέν στην κυριολεξία. Μόνο στη φαντασία μας υπήρχαν σχέδια, προγράμματα και μέσα. Με μια μεγάλη παλιά σκηνή και κάμποση ξυλεία και ελάχιστα τρόφιμα ξεκινήσαμε. Και όμως, έμεναν αρκετά παιδιά και κάθε σαββατοκύριακο πλήθαιναν από επισκέπτες που δεν είχαν άδεια από τις δουλειές τους τις άλλες ημέρες. Και έμεναν ένα μήνα τα αγόρια και άλλο ένα τα κορίτσια. Τότε καταφέραμε με μεσολάβηση του Αρχιεπισκόπου Χρυσόστομου, που την είχε επισκεφθεί αρκετές φορές, να ορίσει το Υπουργείο Εργασίας να δίδεται άδεια ενός δεκαπενθημέρου με αποδοχές σε εργαζόμενους νέους για να πηγαίνουν Κατασκήνωση (μια πρώτη επιτυχία συνδικαλιστικού αγώνα!). Η ζωή στην Κατασκήνωση ήταν ιδανική. Τα παιδιά έφευγαν με δάκρυα και την νοσταλγούσαν. Το Κατασκηνωτικό Πνεύμα, το γεμάτο αγάπη και φιλικότητα, έφερνε τα μεγάλα αποτελέσματα. Η χαρά άλλαζε χαρακτήρες και υγεία. Ήταν διάχυτη σε όλες τις ώρες και σε ό,τι γινόταν και όχι μόνο στις ειδικές τις αφιερωμένες στην νυχτερινή ψυχαγωγία ή στα τραπέζια μετά το φαγητό, που ας μην ήταν πάντα πλούσιο, ήταν όμως αρκετό ώστε να μοιράζεται σχεδόν πάντα περίσσειμα και καλοπεριποιημένο.

Πόσες δυσκολίες δεν ξεπεράστηκαν... Και νερού, που έπρεπε να μας το φέρνουν υδροφόρες των Δήμων, και επισιτισμού, που τον φρόντιζαν συνεργεία φίλων μας από τον Πειραιά, που στις έκτακτες ανάγκες με επικεφαλής τον Πάπα-Σφήνα μάζευαν τα αγαθά του Θεού

από την αγορά... Ή από δανεικά που παίρναμε και έπρεπε μετά τη λήξη της Κατασκηνωτικής περιόδου να τα εξοφλάμε (πόσες φορές δεν μας έλεγε η αξέχαστη μαγείρισσά μας «η κυρά Θεοδώρα», «θα με αφήσετε αμανάτι εδώ;»...). Επισκέψεις θαυμασμού είχαμε πολλές εκεί. Μια χρονιά που είχα αναλάβει συγχρόνως και την διεύθυνση της Κατασκήνωσης της Χ.Α.Ν. Φανερωμένης της Σαλαμίνας, ανταλλάσσαμε και με τα εκεί παιδιά των πλουσίων οικογενειών. Εξαίσια μαθήματα και για τις δύο πλευρές. Μια κινηματογραφική ταινία εκείνης της εποχής ατυχώς χάθηκε (όπως χάθηκε και μια άλλη ταινία των Κατασκηνώσεων της Κατοχής).

Το 1940 λειτούργησε με διεύθυνσή μου Κατασκήνωση της Σιβατανιδείου Σχολής στο Καβούρι της Βουλιαγμένης που δείχνει την επιτυχία της ειδικό λεύκωμα. Την άλλη, μας την είχε διαλύσει η Ε.Ο.Ν. της δικτατορίας του Μεταξά. Έπειτα στην Κατοχή λειτουργούσε στην Εκάλη σε χώρους που είχε εγκαταλείψει μια Αθηναϊκή οργάνωση, που όπως και άλλες, δεν τόλμησαν να κάνουν Κατασκηνώσεις και μάλιστα αντιδρούσαν και στις δικές μας, για να μη φαίνεται η διαφορά. Αλλά και στο Πέραμα. Πέρασαν το 1942 500 παιδιά (στην Εκάλη φιλοξενήσαμε και άλλα 500 του Πατριωτικού Ιδρύματος). Το 1943 στην Πεντέλη που οργανώσαμε Κατασκηνώσεις, στην Παλιά κάτω από τα Πεύκα, με άδεια της Ι. Μονής σε σκηνές και στη Νέα Πεντέλη σε παράγκες εγκαταλειμμένες, με άδεια των Γερμανικών αρχών(4), πέρασαν 1500 παιδιά. Και το 1944, 3.500 παιδιά, από τα 15.000 που είχαμε προγραμματίσει και που οι αντιδραστικοί συμπατριώτες μας, από όλες τις παρατάξεις, δεν άφησαν να ολοκληρώσουμε. Πάντως, καταφέραμε να λειτουργήσουν με αυτό τον όχι ευκαταφρόνητο αριθμό! Ας σημειωθεί ότι παρά τις δυσκολίες και παρά τις ανάγκες να παίρνουμε μεγαλύτερο αριθμό παιδιών, δεν άλλαξαν οι συνθήκες του άλλου πνεύματος που εισήγαγαν οι «φιλικές κατασκηνώσεις» μας. Στην αντιμετώπιση στελεχών, δημιουργήσαμε Σχολές ειδικές τους χειμώνες, και ταχύρρυθμες τα καλοκαίρια· και βρίσκονταν πολλοί πρόθυμοι νέοι και νέες. Κι ας μην ήσαν και ακίνδυνες οι περιστάσεις...(5)

Στις κατασκηνώσεις αυτών των περιόδων περνούσαν βέβαια και τα παιδιά των ιδρυμάτων που δημιουργήσαμε για ν' ανταποκριθούμε στις ανάγκες της φοβερής πείνας και ορφάνιας: έξι «Φιλικές Εστίες» Πειραιά, με 50 φιλοξενούμενους Νέους, έξι «Σπίτια Στοργής» Πειραιά,

Καλλιθέας, Πεντέλης, με 500 εγκαταλελειμμένα παιδιά. Το ίδιο και στα «Φιλικά Αναρρωτήρια» του Πειραιά και της Πεντέλης. Πέρναγαν ακόμη και παιδιά των «Φιλικών Ομάδων» από τους καταυλισμούς βομβόπληκτων Πειραιωτών στην Αθήνα και στα Προάστια, που τους εξασφάλιζαν ψυχαγωγία και υγεία. Πρωτοστάτησα στη δημιουργία της «Επιτροπής βομβοπλήκτων πειραιωτών» που εξασφάλιζε σημαντική βοήθεια, σε πολυάριθμους πειραιώτες.

Στις Κατασκηνώσεις του Περάματος έστησαν τα παιδιά στο λόφο που υπήρχε στο χώρο τους ένα εξωκκλήσι· τον Προφήτη Ηλία. Που τον λειτουργούσαμε τακτικά και με φίλους ιερωμένους, εκτός από όσες λειτουργίες υπαίθριες, που δημιουργούσαν ζωντανές εντυπώσεις (σε όλους τους Κατασκηνωτικούς χώρους στήνονταν ιεροί βωμοί και για τις καθημερινές προσευχές). Πριν παραδώσουμε στην ΕΟΝ στήσαμε έξω από το εξωκκλήσι μας, προτομή του Επίτιμου Προέδρου μας του αειμνήστου Αρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου του Α΄ που μια σφαίρα πολεμική την τραυμάτισε, αλλά και που οι μετέπειτα εκκλησιαστικές αρχές δε θέλησαν να την ξαναστήσουν, αφού για να κτίσουν μεγάλο Ναό (που σήμερα έγινε Ενοριακός) την είχαν μετακινήσει. Με απόφασή μου είχαμε παραδώσει το Ναϊσκό μας στην τότε Ενορία Αγίου Γεωργίου Περάματος, το Γήπεδο αθλοπαιδιών στην Κοινότητα Περάματος, και την παράγκα–αποθήκη της Κατασκήνωσης στην τελευταία φύλακα «κυρά Μαρία». Ο υπόλοιπος χώρος καταλείφθηκε από οικιστές που αυθαίρετα έχτισαν κατοικίες τους. Κανένας όμως από μας δεν κράτησε ούτε το ελάχιστο οικόπεδο. Ακόμη με ενέργειές μας, όταν λειτουργούσε η Κατασκήνωση, χρησιμοποιούσαμε μεγάλη έκταση της παραλίας, που μας είχε παραχωρήσει ο ΟΛΠ, για τα μπάνια των παιδιών και ανάλογες αθλοπαιδιές.

Τον ίδιο χώρο χρησιμοποίησα το καλοκαίρι του 1946 για μια μικρή Κατασκήνωση για Μαθήτριες της Οικοκυρικής Σχολής του Δήμου Πειραιά, που την διηύθυνα για λίγο διάστημα. Στις άλλες Κατασκηνώσεις και ιδίως στην Πεντέλη φιλοξενούσαμε προσωπικότητες των Γραμμάτων και της Τέχνης που πρόσφεραν τις πολύτιμες υπηρεσίες τους, συντελώντας στην πνευματική ανάπτυξη –τόσο απαραίτητη κυρίως κείνη την περίοδο. Έχουν γραφεί πάρα πολλά από δημοσιογράφους, και τότε και έπειτα, για όσα γίνονταν εκεί επάνω. Που όπως λέγαμε χαρακτηριστικά, εμείς την αντίστασή μας την πραγματοποιήσαμε στα

ήμερα βουνά... Ίσως να μην πρέπει να παραλείψω, πως με φροντίδες μας, και οι Σπουδαστές της Γυμναστικής Ακαδημίας, πήραν τις πρώτες τους εμπειρίες από Κατασκηνωτική ζωή!

Για τις Κατασκηνώσεις, της Πεντέλης που είχαμε προγραμματίσει να λειτουργούν πάνω από 10, για εξυπηρέτηση μεγάλου αριθμού Παιδιών, και είχαν καταρτισθεί και σχεδιαγράμματα με τη βοήθεια του τότε Υπουργού Προνοίας, και με παραχώρηση μεγάλης έκτασης από τη Μονή Πεντέλης –είχε ετοιμαστεί το προσχέδιο για 90 χρόνια ενοικίασή της με συμβολική τιμή– οι αντιδράσεις κατάφεραν να τις ατονήσουν. Ο άλλος Ηγούμενος σταμάτησε τη συνεργασία(7) και οι υπηρεσίες του Υπουργείου Πρόνοιας διέφθειραν την οργάνωσή τους... μετά την απελευθέρωση! Και σύγχρονα δημιουργήθηκαν αγεφύρωτες διαστάσεις στα μέλη της ΦΕΝ, που σταμάτησαν τις δραστηριότητες και άφησαν δυνατές πικρίες... Δεν πρέπει να παραλείψω να σημειώσω τη μεγάλη βοήθεια που βρήκαμε για τη λειτουργία των Κατασκηνώσεων, εκείνη την άγρια περίοδο της ζωής μας, από τον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό, που εξασφάλιζε άφθονα τρόφιμα (απορούσαν όλοι όταν εμείς εκεί είχαμε τη δυνατότητα να προσφέρουμε όχι μόνο γάλα, αλλά και κρέας –αυτό το αφυδατωμένο, που όμως το μετασχηματίζαμε και για παστίτσιο ακόμη), και από μερικές άλλες υπηρεσίες, όπως και τα τότε «πράσινα» Λεωφορεία, για τις μετακινήσεις μας εκτός από τα «γκαζοζέν» και τα φορτηγά που ενοικιάζαμε (και που δυστυχώς είχαμε ένα θάνατο, του κατασκηνωτή Νίκου Χείλερη από το Μοσχάτο, από ατύχημα βλάβης κάποιου απ' αυτά –το μοναδικό σε όλες τις δραστηριότητές μας– στο Σύνταγμα Αθηνών) και από τις περισσότερες Εφημερίδες, που με δημοσιεύματα εκλεκτών δημοσιογράφων, παρακινούσαν για ενισχύσεις των προσπαθειών μας. Ένα παράδειγμα: όταν οι αρμόδιες υπηρεσίες Οικονομικών, παρασυρμένες, ατυχώς, από κυρίους και κυρίες της λεγόμενης αριστοκρατίας, επειδή δεν πειθαρχούσαμε στις επιφυλάξεις και εντολές τους να μη λειτουργήσουμε τις Κατασκηνώσεις, αφού αυτοί δεν τολμούσαν, μας έκοψαν τις πιστώσεις ενισχύσεως, τότε προκάλεσαν του Κοινού και ιδιωτών μεγάλες προσφορές σε είδη και ισχυρά χρηματικά ποσά(8).

Από τις πολλές και ποικίλες δραστηριότητές μας είναι: το «Παιδικό Θέατρο Πειραιώς», «Παιδικός Κινηματογράφος», το «Πνευματικό και Καλλιτεχνικό Δίμηνο Πειραιώς 1937» με την Α΄

Έκθεση Πειραιωτών Καλλιτεχνών (το πρόγραμμα της έκθεσης επιμελήθηκε και προλόγισε ο τότε πρωτοεμφανιζόμενος Φιλολόγος Αντώνης Μωραΐτης), τη Συναυλία Πειραιωτών Μουσικών, Διαγωνισμός Δοκιμίου για την Εργασία και για το Βιβλίο, Σειρές Διαλέξεων με Εγκυκλοπαιδικά θέματα, το «Λαϊκό Πανεπιστήμιο Πειραιώς» 1936–1939, Ψυχαγωγικές Λέσχες, Κουκλοθέατρο 1943–1944, που μόνιμα μάλιστα έμενε στην Πεντέλη ο αείμνηστος Γιώργος Ρώτας, για τις Κατασκηνώσεις και τα Αναρρωτήριά μας, την «Κατηχητική Σχολή Πειραιώς 1946» που κυκλοφόρησε και ειδικά έντυπα μαθήματα, «Μαθήματά μου Χριστιανικής Αγωγής» κυκλοφόρησαν το 1949 για Εργαζόμενους Μαθητές, με έγκριση της Ι. Συνόδου και των αρμόδιων Υπουργείων. Και τα κηρύγματά μου στους Ναούς. Τα άρχισα το 1929 στον Άγιο Διονύσιο Πειραιά και τα συνέχισα έως το 1949 στους Άγιο Νικόλαο και Άγιο Γεώργιο Νίκαιας, Άγιο Φανούριο και Ανάληψη Δραπετσώνας, Άγιο Παντελεήμονα Κερατσινίου, Μεταμόρφωση και Άγιο Νικόλαο Καλλιθέας, Άγιο Ιωάννη Ρέντη (σε πολλές περιόδους πήγαινα σε δύο ή τρεις Ναούς το πρωί της Κυριακής και των μεγάλων εορτών). Και από το 1946–49 τα απογεύματα των Κυριακών στους ναούς Μαρκοπούλου και Κορωπίου Μεσογαίας (εκεί ακόμη θυμούνται τον «Πυρονάκη, τον κοινωνιολόγο»! Εκεί με πρωτοβουλία μου και δύο στενών συνεργατών, των Θεολόγων Δ. Στρουμπούλη και Αν. Καλλίτση, διοργανώθηκαν και οι Όμιλοι Νέων και Νεανίδων Μαρκοπούλου και Κορωπίου, με θαυμαστή επιτυχία δράσεως).

Αξέχαστη όμως είναι η περιοδεία μου σε όλα τα χωριά της Μήλου, το καλοκαίρι του 1933, μόλις που είχα πάρει το πτυχίο της Θεολογίας...

Στα φοιτητικά μου χρόνια εργαζόμουν (στο Πρωτόκολλο της Αρχιεπισκοπής, στο Τμήμα Εργαζομένων και στην Κατασκήνωση της ΧΑΝ, και σε ιδιαίτερα μαθήματα) για ν' ανταποκρίνομαι στα έξοδά μου, γιατί ο πατέρας μου δεν επαρκούσε. Προσευχόταν μάλιστα θυμούμαι· στην αρχή να τελειώσω το Γυμνάσιο, έπειτα το Πανεπιστήμιο, και αργότερα έλεγε «συγχώρεσέ με Κύριε, για την παράταση που ζητώ, να τελειώσει και το Στρατιωτικό του ο γιος μου, κι ας πεθάνω...» Και έτσι έγινε! (9)

–Γ–

Νυμφευθήκαμε με τη Χ ρ υ σ ή το γένος Αντώνη

Δασκαλοπούλου, Καθηγήτρια Γαλλικών, το 1938. Ο Γάμος έγινε στον Άγιο Κωνσταντίνο του Πειραιά, που γέμισε από φίλους και συνεργάτες. Παράνυμφοι τα μέλη της ΦΕΝ· και τα στέφανα καλλιτεχνικά ασημένια. Αυτά τα στέφανα χρησιμοποιώ στους Γάμους των Παιδιών μου. Μ' αυτά είχα στεφανώσει και δυο Κατασκηνωτές μας· τον ένα Γάμο τον τελέσαμε στην Κατασκήνωση της Πεντέλης και ακολούθησε αξέχαστο γλέντι κατασκηνωτικό!

Εγώ δίδασκα τότε στη Σιβιτανίδειο Δημόσια Σχολή Καλλιθέας, εκείνη μετατέθηκε από τη Χίο στον Πόρο και έπειτα στον Πειραιά (και παραιτήθηκε στην Κατοχή· για να διδάξει κατόπιν σε ιδιωτικό Σχολείο της Καλλιθέας).

Μας έδωσε ο Θεός οκτώ παιδιά. Πέντε γιους και τρεις κόρες. Με την ευλογία του δεν κλάψαμε κανένα παιδί μας. Νυμφεύθηκαν όλα. Που όλα και ως ιερέας τα στεφάνωσα και τα περισσότερα τα βάπτισα! Έχουμε ήδη πολλά εγγόνια. Αντιμετωπίσαμε πολλές δυσκολίες, ιδίως σε άσχημες περιστάσεις της Χώρας και των διωγμών μου. Αλλά η καρτερία της θαυμάσιας γυναίκας μου βοήθησε να τις ξεπερνάμε χωρίς ζημιές. Και τα παιδιά μας, ενώ στερήθηκαν πολλά, μεγάλωσαν με πλήρη κατανόηση και μας περιβάλλουν με σεβασμό, τιμή και αγάπη. Πάντα με ενοίκιο μέναμε σε σπίτια του Πειραιά, της Καλλιθέας, της Ελευσίνας, της Ν. Σμύρνης και της Αθήνας. Τώρα τελευταία αναγκασμένοι να αλλάξουμε σπίτι από την Πλατεία Αμερικής, γιατί το ήθελαν για ιδιοκατοίκηση, βρήκαμε την ευκαιρία να αγοράσουμε ένα μικρό διαμέρισμα εκεί κοντά, χρησιμοποιώντας σα βάση το «εφ' άπαξ» που πήρα από το Ταμείο Συντάξεως Κλήρου, αφού έκλεισα 35 χρόνια εφημεριακής υπηρεσίας και που πήρε αφορμή ο Μητροπολίτης Μεγάρων κ. Βαρθολομαίος, παλαιός θαυμαστής μου, μια από τις πολλές έντονες διαμαρτυρίες μου, για κακώς έχοντα εκκλησιαστικά μας πράγματα να με συνταξιοδοτήσει...

Μικρή σύνταξη πήρα και από το ΙΚΑ για τη διδακτική εργασία μου, αφού λύθηκε με δικαστικούς αγώνες η διαφορά της νοοτροπίας τους, πως δεν είχα δικαίωμα, γιατί ήμουν εν τω μεταξύ κληρικός. Η λύση δόθηκε χάρη στις φιλότιμες επίμονες προσπάθειες φίλης και παλαιάς υπαλλήλου του ΙΚΑ ποιήτριας Μαρίας Κεσίση. Συνοψίστηκαν οι εργασίες μου στα Σχολεία του Πειραιά Μπάρδη και Παπαϊωάννου, και της Καλλιθέας Σχολής Αποστολοπούλου, του Ν. Φαλήρου Σχολής Τσούρη και του Ψυχικού Σχολής Μωραΐτη, απ' όπου με έδιωξε η Χούντα

ως μη «νομιμόφρονα» και το 1974 με επανέφερε ο Υπουργός αείμνηστος Ακαδημαϊκός Ν. Λούρος κηρύσσοντας παράνομη την απόλυση!

Από όλα τα Σχολεία έχω διατηρήσει ωραιότατες αναμνήσεις. Στις σχέσεις μου με τους εργοδότες, με τους συναδέλφους όλων των ειδικοτήτων, και τους πολυπληθείς μαθητές μου· (που για να τους διακρίνω επειδή δεν διαθέτω έντονη μνήμη στα ονόματά τους, εφάρμοσα την τακτική να τοποθετώ στους καταλόγους μου τη φωτογραφία τους...). Σταμάτησα να διδάσκω το 1975 διαμαρτυρόμενος για τον κακό δρόμο που πήρε η εκπαίδευσή μας. Και θυμούμαι την τραγική συνομιλία μου με εκπροσώπους μιας τάξεως, της τελευταίας που δίδασκα. Όταν ήλθε αντιπροσωπεία να με παρακαλέσει να συνεχίσω και μου δήλωσαν «στο μάθημά σας σας δίνουμε τον λόγο της τιμής μας πως θα είμαστε υποδειγματικοί» τους απάντησα «μα γι' αυτό τον λόγο φεύγω. Δεν έχω κανένα πρόβλημα μαζί σας, όπως και ποτέ με άλλους μαθητές μου. Γενικότεροι είναι οι λόγοι»!

Δυστυχώς ο συνδικαλισμός των διδασκόντων δεν πάει καλά. Είναι λειτουργοί της Παιδείας και όχι σκέτα υπάλληλοι. Αυτό μάλλον παραθεωρείται. Στα χρόνια της Χούντας ποιοι έκαμαν σωστή αντίσταση να προφυλάξουν τα παιδιά; Και μάλιστα αφού είχαν το καταπληκτικό παράδειγμα που τους έδωσαν τα ίδια, όταν πειθαρχικά τα οδήγησαν (γιατί δεν αρνήθηκαν να τα πάνε;) στο Στάδιο ομαδικά να ακούσουν τις «συμβουλές» του δικτάτορα και εκείνα αυθόρμητα έκαναν σκληρή «καζούρα» στο λόγο του, τέτοια που να τον διακόψει· και που τα σκάγια της αποδοκιμασίας τους, πήραν και τον Αρχιεπίσκοπο! Που αυτή τη στάση τους οι Καθηγητές την πλήρωσαν αργότερα, με τους εκφοβισμούς των μαθητών τους σαν «χουντικών», μα που την πληρώνει ακόμη ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα, με επιπρόσθετη ταλαιπωρία από τις ανεπίτρεπτες εισπηδήσεις που γίνονται για τους σχολικούς χώρους με τις κομματικοποιημένες προσπάθειες πολλών παραγόντων, έσω και έξω...

Όμοια παρατράγουδα, περίπου, είχαν σημειωθεί και στην άλλη ανώμαλη περίοδο, της Κατοχής· (είχαν αρχίσει με τα της επιμονής της δικτατορίας 4^{ης} Αυγούστου 1936 να εντάξουν τους μαθητές στη Νεολαία της και δεν κατάφεραν οι Καθηγητές να τους απαλλάξουν από εμένα, αφού μου διέλυσαν την Οργάνωση, υπέταξαν και τα Σχολεία και επειδή δεν δέχθηκα να συμπράξω, με απείλησαν με εξορία που φαίνεται η ευφυΐα του Μεταξά και του Μανιαδάκη απέτρεψαν)· τότε που στη

Σιβιτανίδειοι οι Γερμανόφιλοι Διευθυντής, υποδιευθυντής και Πρόεδρος της Εκτελεστικής Επιτροπής, έφεραν γρήγορα τους Γερμανούς να την επιτάξουν, διέλυσαν το Οικοτροφείο και πέταξαν στους δρόμους ορφανούς οικότροφους, μετέβαλαν τα αποθέματα σε υλικά μαύρης αγοράς και επιχείρησαν αφελληνισμό των μαθητών· τότε ήσαν πολλοί, πάνω από 1200. Στις αντιδράσεις μου αντιμετώπισα άγριες επιθέσεις και διώξεις· ιδίως όταν με σύνθημά μου οι μαθητές γιουχάισαν την επιχείρηση, να υψωθεί με εντολή της Διευθύνσεως στον ιστό της αυλής της Σχολής, πριν από την κοινή Προσευχή, η Γερμανική σημαία (!)· που ένας υπάλληλος της Σχολής, ανηψιός του Διευθυντή, επεδίωξε να με δολοφονήσει στους διαδρόμους της Σχολής, κυνηγώντας με με παρατεταμένο πιστόλι· και τέλος, μετά την απελευθέρωση με την σιωπηρή στάση του Προέδρου της Σχολής φίλου Αρχιεπισκόπου μεγάλου Δαμασκηνού, αφού με πέρασαν πειθαρχικό Συμβούλιο με κατηγορία ότι παραβίασα «συλλήβδην και ομού» όλους τους Κανονισμούς της Σχολής, με απέλυσαν, παρά τις αρνήσεις αρμοδίων Υπουργών, σε κάποια ολιγοήμερη διέλευση από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, που τότε υπαγόταν στη Σχολή, του Σοφοκλή Βενιζέλου! Περισσότερο να προστεθεί πως αθωώθηκαν οι δοσίλογοι της Σχολής από δίκη που πέρασαν, όπως και τόσοι άλλοι όμοιοί τους(10). Στο αρχείο μου υπάρχει πλήθος αναφορών μου με καταγγελίες αναρίθμητων παρεκτροπών που γίνονταν σε βάρος της αγωγής και της μορφώσεως των μαθητών μας. Ως παράδειγμα της νοοτροπίας που επικρατούσε: Άποψη του Διευθυντή «αφού εγώ έχω την ευθύνη, αν διατάξω να διδάξετε την ανηθικότητα, σύμφωνα με την υπαλληλική δεοντολογία, είστε υποχρεωμένος να συμμορφωθείτε...! Ή όταν διήυθυνα το Οικοτροφείο, ως επιστρατευμένος στην περίοδο πολέμου, έλεγε: να περικόπτετε από το διαιτολόγιο 10% γιατί πληθαίνουν στο μαγείρεμα (!). Ο δε Πρόεδρος των Βιομηχάνων και Πρόεδρος της Σχολής έλεγε: «ειδικευμένους εργάτες θα βγάζετε· μόνο τέτοιους χρειαζόμαστε!».

Μέναμε στον Πειραιά και με τη μεγάλη έκρηξη που έγινε στο Λιμάνι, αναγκαστήκαμε να μετακομίσουμε στην Καλλιθέα, για να είμαι κοντά στη Σχολή. Με τον μεγάλο βομβαρδισμό του Πειραιά αναγκαστήκαμε επίσης να μεταφέρουμε στην Καλλιθέα και τα παιδιά των ιδρυμάτων μας, εγκαθιστώντας τα στις αίθουσες της Λέσχης Κωνσταντινουπολιτών και σε Δημοτικά Σχολεία. Μεγάλη συμπαράσταση βρήκαμε από τον τότε Δήμαρχο Καλλιθέας

Κατσιμαγκλή. Όπως και από τον τότε Δήμαρχο Αθηναίων Γεωργάτο (αυτός μάλιστα μας εξασφάλισε για πρώτη φορά τρόφιμα για τις Κατασκηνώσεις και τα ιδρύματά μας, όταν η Οργάνωση του Αρχιεπισκόπου μας έφερνε εμπόδια και οι κρατικοί δυσφορούσαν). Τα επεισόδια με τις αρχές κατοχής ήσαν πολλά και ιδίως σε βάρος μου· μα και με τις μαχόμενες αντιστασιακές ομάδες, που δεν ήθελαν να κατανοήσουν την ανεξάρτητη τακτική μου. Ήθελα τα ιδρύματά μας να γλυτώνουν από τις διαμάχες και με τη βοήθεια του Θεού τα καταφέραμε. Η θαρραλέα αντιμετώπιση όλων, παρόλο επικίνδυνη, έφερνε αποτελέσματα, είτε να αποτρέπονται συγκρούσεις, μέσα και πλησίον, είτε να μη συμπεριλαμβάνονται τα στελέχη μας σε «μπλόκα» ή σε συλλήψεις... Και στα Δεκεμβριανά του 1944, που έκανα καθημερινές μετακινήσεις από Καλλιθέα–Αθήνα ή Πειραιά, ανάμεσα σε σφαίρες. Τα ίδια και προηγούμενα στην περίοδο της μεγάλης πείνας. Ας σημειώσω εδώ μια χαρακτηριστική συνομιλία μου με τον Αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό: «Μακαριώτατε, πρέπει να ηγηθείτε σταυροφορίας να σώσουμε τα παιδιά και τους νέους μας από την ηθική καταστροφή (αντιδράσεις μικρόψυχων κύκλων είχαν ματαιώσει τα προγράμματά μας να δημιουργήσουμε τμήματα σε κάθε Ενορία της Πρωτεύουσας και του Πειραιά)». «Προέχει η επιβίωση» μου αντέιπε. «Αναμφίβολα. Μα εμείς, όπως το ξέρετε, πιστεύουμε ότι “οὐκ ἐπ’ ἄρτῳ μόνον ζήσετε ἄνθρωπος”». Εκείνος, «όταν αγαπητέ μου, ο Αρχιεπίσκοπος αναγκάζεται να πουλήσει την ηλεκτρική του κουζίνα...» Και εγώ «Εγώ δεν έχω τέτοια να πουλήσω, μα μικρότερα πολλά έχω εξαντλήσει.» Άλλωστε δείτε το χέρι μου» είχε αρχίσει να πρήζεται από αποβιταμίνωση... «θα τις χάσουμε τις ψυχές τους!». «Καημένε Πυρουνάκη, πάντα ρομαντικός...». Αλλά το 1938 στον Πειραιά ευλογήθηκε από τον Μακαριστό Αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο η εορτή του Εργάτη Χριστού που με πρωτοβουλία μου άρχισε, για χάρη των Εργαζομένων Μαθητών πρώτα και ύστερα όλων των εργαζομένων (11). Συνεχίστηκε στην Καλλιθέα, έπειτα στην Ελευσίνα και στον Άγιο Στέφανο. Την εικόνα καλλιτέχνησες ο συνάδελφος μου στη Σιβατανίδειο Κώστας Θετταλός και την Υμνογραφία συνέγραψε ο Μοναχός π. Γεράσιμος Μικρογιαννανίτης του Αγίου Όρους.

Το 1939 ιδρύσαμε το «Γραφείο Μελέτης και Επιλύσεως των Προβλημάτων της Ζωής και των αναγκών των Εργαζομένων Μαθητών» που έλαβαν μέρος 15 Σχολές και Ιδρύματα. Και προκάλεσε μεγάλη

εντύπωση στον Μεταξά. Και άρχισε η επιμονή να συνεργαστώ με τη Νεολαία του –πράγμα που βέβαια δε δέχθηκα. Ατυχώς αυτό το ελπιδοφόρο Γραφείο διαλύθηκε. (Οι συναντήσεις μας στο Υπουργείο Εξωτερικών με τον Δικτάτορα και τους Υπουργούς του και με τις Αστυνομικές Διευθύνσεις ήταν εντυπωσιακές –όσο και επίφοβες. Περιορίστηκα να εκπονήσω Κανονισμούς Κατασκηνώσεων (μου έλεγαν πως θα τις διευθύνω σε ολόκληρη τη Χώρα και ότι θα μου διέθεταν όσα μέσα ζητούσα –και αεροπλάνα ακόμη για μετακινήσεις– τα όργανα όμως της «Νεολαίας» μου αφάρπασαν τα σχέδια και τα μετέβαλαν σε Στρατόπεδα με Αρχηγούς κ.λπ.). Πού να αφήσουν οι επικεφαλής νέο πνεύμα; Διάλεξαν για Κυβερνητικό Επίτροπο, ένα νεαρό πλουτοκράτη, μάλλον ασήμαντο σαν πρόσωπο, που ούτε οι ίδιοι τον εκτιμούσαν· και όταν αργότερα ρωτούσα τον Μανιαδάκη γιατί έκαμαν τέτοια επιλογή, μου είπε: «ποιον ήθελες; Να προτιμήσουμε εσένα, –ο τότε Υφυπουργός Παιδείας Σπέντζος μου είχε πει πως αυτή ήταν μια πρόθεση του Μεταξά– για να μην μπορούμε έπειτα να απαλλαγούμε; Είδες πόσο εύκολα τον αλλάξαμε, μετά το θάνατο του Μεταξά;». Οι στενές παρακολουθήσεις μου από τους Ασφάλειες είχαν αρχίσει από τότε.

Οι συνθήκες στη Σιβιτανίδειο, όπως ξανάγραψα, ήταν πανάθλιες. Για λίγο μετατάχθηκα στη Διεύθυνση της Σεβαστοπουλείου, ύστερα αποσπάσθηκα στη «Χριστιανική Αλληλεγγύη» και μετά στο Δήμο Πρωτευούσης. Για να ακολουθήσουν τα άλλα που έγραψα αλλού.

Η πολυκύμαντη και αποτελεσματική δραστηριότητα της νεότητάς μου, μάλλον ασυνήθιστη για την εποχή, εντυπωσίαζε και δημιουργούσε σκέψεις σε πολλούς για το που αποβλέπω. Ευκολότερο να προβλέπουν ανάμειξή μου στην Πολιτική. Και μάλιστα μερικοί σημείωναν για μεγάλα πόστα! Αν όχι πρωθυπουργία, τουλάχιστον Δημαρχείο!

Αυτό δεν ήταν ποτέ στις βλέψεις μου, που αναμφίβολα θα μπορούσα, με τέτοια προβολή που είχε γίνει στο άτομό μου. Εμένα με έλκυε από την αρχή η κοινωνική ενέργεια με βάση τη χριστιανική αντίληψη της ζωής: την Α γ ά π η στον άνθρωπο, όπως τη δίδαξε και την εφάρμοσε ο Θεάνθρωπος. Την τέλεια! Αυτή την πολιτική ήθελα να ασκώ. Την επαναστατική, την αιώνια· όπως αργότερα διευκρίνιζα. Την αληθινά ανθρωπιστική των μεγάλων διαστάσεων. Γι' αυτό οι εγκάρδιες σχέσεις μου με τις Εκκλησιαστικές Αρχές και γι' αυτό τα έργα μου τα έθετα τυπικά και ουσιαστικά «υπό την Προστασίαν της Εκκλησίας». Κι

ας έβλεπα τις αδυναμίες και τις αντινομίες και τις αντίθεες ακόμη στα άτομα του Κλήρου και στους θεσμούς έτσι που τους κατάντησαν... Αυτά ήθελα να αλλάξουν!

Μερικοί, άλλων φιλοδοξιών, με κτυπούσαν και γι' αυτό τον λόγο· να μη με έχουν αντίπαλό τους στα πολιτικά τους σχέδια. Γι' αυτό και όταν πληροφορήθηκαν για την απόφασή μου να ιερωθώ, στην αρχή εφησύχασαν· αργότερα όμως άρχισαν πάλι να φοβούνται, αφού δόθηκε και νόμιμα η δυνατότητα στους Κληρικούς να μπαίνουν στον πολιτικό αγώνα (να ψηφίζουν και να ψηφίζονται), και αφού απλώθηκε η δημοτικότητά μου για τις κοινωνικές–εκκλησιαστικές επιτυχίες των ενεργειών μου στην Ελευσίνα! (12)

–Δ–

Τον Αύγουστο 1949 δέχομαι τη Χειροτονία (στις 2.10.49 του Διακόνου στον Προφήτη Ηλία Κηφισιάς και 4.6.49 του Πρεσβυτέρου στον Άγιο Κωνσταντίνο Ομονοίας στην Αθήνα– εκεί ήταν φίλοι συμπρεσβύτεροι· οι αείμνηστοι Χρυσόστομος Ταβλαδωράκης, παλαιός συμμαθητής και συμφοιτητής, και Ιωάννης Αδαμόπουλος). Χειροτονήσας ο Αττικής και Μεγαρίδος Ιάκωβος Βαβανάτσος, στην περιφέρεια του οποίου θα ανήκα· την Ελευσίνα. Στις 7.6.49 έγινε η «κατάστασή» μου στην Ενορία μου, στον Άγιο Γεώργιο, στην περιφέρεια της ποιμαντικής διακονίας μου. Που δεν την αντάλλαξα ποτέ. Την χειροτονία και την πρώτη λειτουργία μου παρακολούθησαν πολλοί, επίσημοι και λαός. Στις ομιλίες μου έδωσα διάγραμμα πως σκέφτομαι να ασκήσω το έργο μου στην Εκκλησία και στον τόπο της έδρας μου. Με προσφώνησαν, εκτός από τον Μητροπολίτη, ο Δήμαρχος Πειραιά Αλέκος Φοίφας και ο Πρωτοπρεσβύτερος Ιωάννης Αδαμόπουλος. Συλλειτουργήσαν πολλοί ιερείς και ήσαν στο Ιερό Βήμα συμπροσευχόμενοι Αρχιερείς –απ' αυτούς μάλιστα που είχαν πει εναντίον μου λίγες ημέρες πριν στον Αρχιεπίσκοπο Σπυρίδωνα... και έψαλλαν όλοι, περισσότερα από όσα λέγονται στη Χειροτονία Πρεσβυτέρου!

Ευθύς αμέσως ανέλαβα τις ευθύνες του Προϊσταμένου της Ενορίας Αγίου Γεωργίου και λίγο μετά και του Πρωτοπρεσβυτέρου της Ελευσίνας, για τον συντονισμό και την ενιαία έκφραση της τοπικής

εκκλησίας. Το 1951 μου απένειμε η Μητρόπολη το δικαίωμα να φέρω επιστήθιο σταυρό!

Η πρώτη δεκαετία πέρασε με θαυμάσια αποτελέσματα πλήρους συνεργασίας (μικροδιαφορές με την Μητρόπολη διευθετούνταν σύντομα) με όλους. Σχηματίστηκαν Ενώσεις Ανδρών και Γυναικών και Όμιλοι Νέων και Νεανίδων, που η συμμετοχή ήταν αθρόα. Και τα Κατηχητικά για τα παιδιά πήραν ελεύθερη μορφή. Αμέσως λειτούργησαν και Κατασκηνώσεις, με προοπτική να βοηθήσουν στην αναμόρφωση ολόκληρου του Λαού, δια της ομαλής συσχέτισης των παιδιών όλων των τάξεων και δι' αυτών έπειτα και των οικογενειών τους. Από το τίποτα άρχισαν πάλι και κάθε χρόνο είχαμε και καινούριες εξελίξεις.

Το κυριότερο πρόβλημα της περιοχής, ως εργατούπολης, ήταν το εργατικό. Οι επαφές μου με τους εργάτες, αλλά και με τους εργοδότες διεξήχθησαν σε επίπεδα ειλικρίνειας και αγάπης. Κερδίστηκε ευθύς εξ αρχής η εμπιστοσύνη όλων. Όποτε είχαμε συνεργασία και διευθέτηση διαφορών με διαιτησία. Δεν υπήρχε λόγος για συγκρούσεις, γι' αυτό και δεν σημειώνονταν απεργίες. Τις Κατασκηνώσεις τις βοήθησαν πολύ τα εργοστάσια και ιδίως το TITAN που ο τότε Διευθυντής του ο αξιόλογος Κ. Τούντας, είχε πληροφορηθεί για τις δραστηριότητές μου στον Πειραιά και προθυμοποιήθηκε να συντρέξει, εισηγούμενος στη διοίκηση αγαθά. Επίσης και πέρα από τις Κατασκηνώσεις σε ό,τι αφορούσε στους εργάτες του και στα παιδιά τους. Όλες τις προτάσεις μου τις υιοθετούσε. Δυστυχώς επί διαδόχου του άλλαξαν εντελώς ανάποδα οι συνθήκες. Και έδωσε τον τόνο και σε άλλους να τηρούν άσχημη τακτική. Μπήκε στη μέση ο χαφιεδισμός και τάχα τα συμφέροντα (του μπεζαχτά στις βιομηχανίες). Και να μη θέλουν την μεσολάβηση της Εκκλησίας στις υποθέσεις τους. Άρχισαν να βλέπουν ύποπτα τα ενδιαφέροντά μου, τις προσπάθειές μου για ανύψωση του επιπέδου του Λαού, την διδαχή ορθής γνώσης των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων (λειτούργησαμε σεμινάρια επιμόρφωσης) και που μιλούσα σε όλες τις συγκεντρώσεις θαρρετά και έντονα. Ένα χαρακτηριστικό της αλλαγής τακτικής: σε μια συγκέντρωση στο Εργατικό Κέντρο Ελευσίνας κατέβηκε από την Αθήνα ένας εργατοπατέρας που άρχισε να ταράσσει τα πνεύματα με οργισμένα και πικρά λόγια εναντίον της εργοδοσίας. Εγώ τον διέκοψα ισχυριζόμενος ότι αυτά δεν είχαν θέση σε μας. Την άλλη ημέρα επισκέφθηκα το μεγάλο εργοστάσιο. Ο Διευθυντής με δέχθηκε ως συνήθως τιμητικά. Τον ρώτησα

ευθέως «γιατί φέρατε αυτόν τον κύριο στο Εργατικό Κέντρο;» «Το καταλάβατε; Μα γιατί εμείς τη θέλουμε την πάλη των τάξεων. Μας συμφέρει. Με το χωροφύλακα κερδίζουμε. Εσείς γιατί ανακατεύετε για διαιτησίες και τακτοποιήσεις;» Δεν περίμενα βέβαια τέτοια ωμότητα! Και την άλλη ημέρα η αναφορά της Ασφάλειας (τη βρήκα στο φάκελό μου) έγραφε πως διηγείρα πάλι τους εργάτες, υψώνοντας μάλιστα τον γρόνθο μου... Έπληξε και τις Κατασκηνώσεις βοηθώντας να γίνει αντικατασκήνωση και φέρνοντας διχασμό στα παιδιά. Οπότε για να αποφευχθεί το μεγάλο κακό –το σχέδιό μου για θετική επίδραση σε ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο δεν μπορούσε με τέτοιες συνθήκες να προχωρήσει αναγκάστηκα να αλλάξω το σύστημα, και από τότε άρχισαν να λειτουργούν προγράμματα εξυπηρετήσεως των παιδιών των πιο προβληματικών οικογενειών της περιοχής· και σε συνέχεια δια της δημιουργίας της «Φιλικής Φωλιάς Ελευσίνας» να επεκτείνονται και στους χειμερινούς μήνες, ώστε να μη χάνεται το κέρδος της κατασκηνωτικής προσπάθειας («Το καλό το παλικάρι»). Οι Κατασκηνώσεις είχαν να αντιμετωπίσουν πολλά προβλήματα. Μεταξύ των οποίων και τον κίνδυνο πυρκαγιών. Που τελικά δεν τον απέφυγαν και σχεδόν ολοκληρωτικά καταστράφηκαν τον Αύγουστο του 1985. Από εγκληματική αδράνεια των αρμοδίων υπηρεσιών. Πράγμα που με εξόργισε και αντάλλαξα σκληρές κουβέντες και γράμματα. Αν είχαν λάβει μέτρα, όχι μόνο προληπτικά, αλλ' έστω και όσα του υπέδειχνα εκείνες τις ημέρες, θα προλαβαίναμε μεγάλο κακό. Μα στο τέλος είχαν το θράσος να ισχυρίζονται πως με ενέργειές τους την έσβησαν την φωτιά που κατέβηκε από την κορυφή του «Πατέρα» και κατακαίοντας τα πάντα (με υπεράνθρωπες προσπάθειες μερικοί δικοί μας έσωσαν μερικά πεύκα της Κατασκήνωσης και τις μικροεγκαταστάσεις –και οι άλλοι παραθεριστές τους οικίσκους τους) έσβησε στη θάλασσα του κόλπου της «Ψάθας»!

Από τους αγώνες μου για ουσιαστική συμπαράσταση στους ανθρώπους του μόχθου, υπάρχουν πλείστα όσα που έγιναν και έχουν καταγραφεί στον ημερήσιο τύπο και σε δικά μου κείμενα· και βεβαίως και στα κατάστιχα της Ασφάλειας, που τα παραμόρφωνε και δημιουργούσε κρίσιμες καταστάσεις, φέρνοντας σε δύσκολη θέση και τις προϊστάμενες εκκλησιαστικές αρχές.

Δύο χαρακτηριστικά: όταν Μεγάλη Εβδομάδα για να προλάβω

επικίνδυνες εξελίξεις που ένα εργοστάσιο έκανε απολύσεις , καθυστερούσε πληρωμές ημερομισθίων και οι κινητοποιήσεις των συνδικαλιστών δεν έφερναν αποτέλεσμα –σύγχρονα είχαμε και αύξηση της ανεργίας– εκάλεσα όλους σε έντονη νηστεία σ’ ολόκληρη την ημέρα της Μ. Τετάρτης και σε Θεία Κοινωνία στην νυκτερινή Λειτουργία –και που εσημείωσε πλήρη επιτυχία· περισσότεροι από τετρακόσιοι εκοινώνησαν– έψαχναν να βρουν τον Μητροπολίτη για να επέμβει, λέγοντας ότι εγώ τους εξωθώ σε απεργία πείνας, ενώ αυτό έσωσε από το κλείσιμο των οικογενειών τους στο εργοστάσιο και το Πάσχα, οπότε αν έτσι γινόταν θα πήγαινα εκεί να κάμω την Ανάσταση· το Υπουργείο επί τέλους πήρε θέση (ύστερα από προσωπικά μου ζωντά διαβήματα· και μάλιστα εκδίδοντας διατάξεις για να μη γίνονται καθυστερήσεις πληρωμών σε δουλευμένα ημερομίσθια) και η διοίκηση του Εργοστασίου εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις της!

Στον Αρχιεπίσκοπο μακαριστό Θεόκλητο, ο Στρατηγός Διευθυντής ΓΔΕΑ παρέδωσε τον φάκελό μου και έγγραφο που με χαρακτήριζαν «εθνικώς επικίνδυνο» και «πλέον του κομμουνιστού επικίνδυνο». Εκείνος θορυβημένος έσπευσε να τον διαβιβάσει, λόγω αρμοδιότητας, στη Μητρόπολη Αττικής και Μεγαρίδος. Ο Μητροπολίτης μ’ εκάλεσε και τον έθεσε υπόψη μου, –έτσι έμαθα τα πόσα τρομερά περιείχε– που τον καθησύχασα λέγοντάς του, ότι ούτε οι ίδιοι δεν πιστεύουν τα όσα μου καταμαρτυρούν, διότι αν πίστευαν δεν θα περιορίζονταν –όπως έγραφαν– να ζητούν «την εξ Ελευσίνος μετάθεσίν» μου... Η ακλόνητη επιμονή μου να συνεχίσω την τακτική μου (μου συμπαραστάθηκε πάρα πολύ η δημοσιογραφία και σημαντικοί πνευματικοί άνθρωποι με επικεφαλής τον αείμνηστο Άγγελο Τερζάκη που δημοσίευσε στο «Βήμα» το 1960 άρθρο περί «Ευφυΐας» που το αναδημοσίευσε η «Νέα Εστία» ενώ το «Έθνος» έγραφε σε συνέχεια ημερών «Είναι επικίνδυνος ο Πυρουνάκης;») ανάγκασε την Ασφάλεια να επανέλθει ηπιότερα... ότι καθηκόντως και δια πληροφόρησιν ανέφεραν...

Άλλο πρόβλημα σημαντικό της ποιμαντικής μου μέριμνας ήταν ο διαχωρισμός των κατοίκων της Ελευσίνας σε πολλές μερίδες: στον γηγενή πληθυσμό, στους «Αρβανίτες», που αν και ήσαν πια η μειοψηφία, κρατούσαν όμως υπεροχικά τα σκήπτρα και διεμόρφωναν την έκφραση της κοινής γνώμης, τον προσφυγικό που συμπαγέστερα διέμεναν στην άνω Ελευσίνα (στο Συνοικισμό) και άλλους από όλα σχεδόν τα

διαμερίσματα της Χώρας. Αργότερα προστέθηκαν οι πρόσφυγες από τη Ρωσία, που άσχημα έκαμαν και τους πούλησαν οικόπεδα εκεί που περνούσε ο «Σαρανταπόταμος» (εγώ τότε δεν ήμουν εκεί) και αποτέλεσαν τον οικισμό κοντά στο Αεροδρόμιο, «τα ρώσικα» όπως τα χαρακτηρίζουν -με δικό τους Ναϊσκο που λειτουργεί με το παλαιό ημερολόγιο, που ευτυχώς έγινε δεκτή ανάλογη εισήγησή μου για να μην αποκοπούν από τον εκκλησιαστικό κορμό μας -και που στα τελευταία χρόνια της Εφημερίας μου είχα αυτοπεριοριστεί εκεί να ιερουργώ· στη Ζωοδόχο Πηγή και Ταξιάρχες. Τέλος από τις Σέρρες, μελαμψοί και μεταξύ τους και Μωαμεθανοί, που πήγε να δημιουργηθεί ρατσιστικό ζήτημα... Το πρόλαβε όμως η «Φωλιά»!). Μα το πιο σημαντικό ήταν που όταν ανέλαβα εγώ την διαποίμανση της περιοχής –ακριβώς τότε που τερματιζόταν στην πολεμική του μορφή ο εμφύλιος– οι διαχωρισμοί των δύο παρατάξεων ήσαν άγριοι. Και που προστέθηκαν σε άλλους, κοσμικών διακρίσεων μεταξύ πτωχών και πλουσίων «νοικοκυραίων» της παλαιάς σειράς. Καλά καλά δεν αντάλλασσαν ούτε χαιρετισμό. Και στο Ναό ακόμα οι «κρατούντες» δεν άφηναν να μπαίνουν οι άλλοι, ή τους συμπεριφέρονταν σκαιότατα. Με προσωπικές μου προσκλήσεις άρχισαν και επύκνωσαν οι κοινωνικές σχέσεις και οι στενές συνεργασίες τους ακόμη π.χ. στο Συμβούλιο Γυναικών της Ενορίας συνυπήρχαν η κόρη του άλλοτε Προέδρου Δημοκρατίας και η σύζυγος εργάτη! Στην Εκκλησιαστική Επιτροπή αδιάκριτα ντόπιοι, ξένοι, νοικοκυραίοι και εργατικοί. Καταργήθηκαν τα ιδιαίτερα στασίδια και άλλα όμοια. Επιμελώς απέφευγα ανάμειξη του ονόματός μου στις κομματικές διαμάχες, παρόλη τη ζωηρή επιθυμία όλων να τους υποστηρίζω. Βεβαίως οι συστάσεις μου σε όλους ήταν για Δημοκρατική τακτική και υπεράσπιση Κοινωνικής Δικαιοσύνης.

Εκτός από την τακτοποίηση θεμάτων Λατρείας στον Κεντρικό Ναό και στα Παρεκκλήσια, και παράλληλα και των άλλων Ενοριών, που πάντα γινόταν και κήρυγμα, ο εκκλησιασμός γινόταν πια με ησυχία, χωρίς αντιπερισπασμούς από περιφορές δίσκων, ή μπαινοβγάλματα στο Ιερό Βήμα –ούτε παιδιών– ή προσκομίσεις σ’ αυτό χρημάτων, ή μετρημάτων τους στο παγκάρι εκείνες τις ώρες (το μετέφερα μάλιστα το παγκάρι στον πρόναο, όπως και τα ανάματα των κεριών), θέλησα και πέτυχα και το μεγαλύτερο μέρος ν’ αναπτυχθεί το πνεύμα της Ενοριακής ζωής και όχι της τυπικής εκπληρώσεως των ατομικών θρησκευτικών καθηκόντων. Άλλωστε και με την ελευσινιακή εμπειρία και σε

συνεργασία με τον αείμνηστο συμπρεσβύτερο Εμμανουήλ Μυτιληναίο, της Αποστολικής Διακονίας, καταρτίσαμε Κανονισμό Ενοριακής Δράσεως, που εγκρίθηκε μάλιστα ύστερα από εισήγηση του μακαριστού Μητροπολίτη Κίτρους Βαρνάβα από την Ιεραρχία του 1959... για να ξεχαστεί όμως αμέσως! Αυτή την ενοριακή ζωή καμάρωνε ο ειδικός Καθηγητής Ποιμαντικής Θεολογίας αείμνηστος Αμίλκας Αλιβιζάτος· έστελνε ξένους να διαπιστώσουν Ορθόδοξη επιτυχία, και διακήρυσσε πως πρέπει όλες οι Ενορίες έτσι να λειτουργούν! Μα ο «δεσποτισμός», συνεπικουρούμενος από τις κομματικές πολιτικές αντιλήψεις (χωρίς εξαιρέσεις) άλλα πιστεύει και άλλα εφαρμόζει. Φτάνει η λειτουργία των Ναών. Όχι στην λειτουργία των Ενοριών! Γι' αυτό και οι εναντίον μου επιθέσεις και παρεμποδίσεις. Να σταματήσει η πρόοδος στα Ενοριακά, για να μην εξαπλωθεί το πρότυπο, να μην αποκτήσει συνείδηση των δικαιωμάτων του ο Λαός του Θεού (και κατ' επέκταση και οι λοιποί), να μην αλλάξει το κακώς κατεστημένο... Να γιατί χτυπούσαν και τους τίτλους μου (που δεν ήσαν ονομαστικοί τιμής) Προϊσταμένου Ενορίας και Πρωτοπρεσβυτέρου Ελευσίνας. Ο νυν Μητροπολίτης με έγραφε «Ιερατικώς Προϊστάμενο του Ναού» ή (πράγμα που το αρνιόμουν) «Αρχιερατικόν του Επίτροπο». Ο άλλος προκάτοχός του επί χούντας, μου είχε αφαιρέσει και τον τίτλο του Πρωτοπρεσβυτέρου, για να με αποκόψει εντελώς από την Ενορία μου! Πράγμα που το κατάφερε ο δεύτερος, με την πρόωρη συνταξιοδότησή μου! Και που ο κ. Ανδρέας Παπανδρέου, ο Πρωθυπουργός, παρ' όλες τις έντονες διαμαρτυρίες μου και στον ίδιο, έδειξε σε συνάντησή μας (κατά τα εγκαίνια του μεγαλύτερου πλοίου του κόσμου, του Λάτση) ότι δεν γνωρίζει τίποτε...

Τα συνθήματα που έριχνα και με τα Περιοδικά μου, και με την αρθρογραφία μου, και με τις ομιλίες μου, ήταν χαρακτηριστικά: «Ξύπνα Παπά! Ξύπνα Λαέ» που ιδιαίτερο νόημα έπαιρναν στην περίοδο της Χούντας, αλλά και μετά...

Πριν από το 1960 είχα αρχίσει αγώνα εναντίον της μόλυνσης και της ρύπανσης του περιβάλλοντος· μα ακόμη και εναντίον των ατομικών όπλων και της θερμοπυρηνικής ενέργειας. Αν με πρόσεχαν και βοηθούσαν, ούτε το Θριάσιο θα πνιγόταν, ούτε στην Αθήνα θα έφτανε το «νέφος». Και οι κινητοποιήσεις εναντίον της βιομηχανικής προόδου; Η πολυπραγμοσύνη του κάνει κακό και έχει τη μανία της αυτοπροβολής... Γιατί να μην καταλαβαίνουν την αγωνία της αγάπης πατέρα για τα παιδιά

του; Έτσι δεν είναι οι σχέσεις ποιμένα και ποιμνίου του; Όχι μόνο να προμαχεί όταν επελάσουν «οι λύκοι», αλλά και να προνοεί και να αμύνεται!

Ζητούσα τη συνεπικουρία και άλλων ιερωμένων— θεολόγων στις λατρευτικές συνάξεις μας, αλλά και πολλών πνευματικών ανθρώπων για σειρές διαλέξεων και ποικίλων συγκεντρώσεων και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων. Τότε αναβίωσα την εορτή των Ελλήνων Ηθοποιών, του Αγίου Πορφυρίου του εκ Μίμων, που με μέριμνά μου καλλιτεχνήθηκαν Εικόνες του. Και οι σημαντικότεροι και ονομαστότεροι διάβαζαν ιερά κείμενα στις Ακολουθίες μας, ιδίως της Μεγάλης Παρασκευής: Κατράκης, Κωτσόπουλος, Μυράτ... και από τους ομιλητές μερικοί: Κ. Τσάτσος, Ε. Παπανούτσος, Αγγελική Χατζημιχάλη, Αθηνά Ταρσούλη, Μαρία Αμαριώτου, Ι. Παπαζαχαρίου.

Μερικά από τις διώξεις: όταν έκλεισαν στα Σπάτα αριστερούς από την Ελευσίνα εν όψει της επισκέψεως του Τίτο, και τους επισκέφτηκα και φρόντισα μαζί με τον Βουλευτή της περιοχής για την αποφυλάκισή τους (τελώντας μάλιστα την Κυριακή που συνέπεσε εκεί μαζί τους Λειτουργία και δίνοντας από το Ενοριακό Ταμείο λίγα χρήματα στους πιο άπορους) με κατήγγειλαν για «υποκίνηση του λαού σε διχόνοια» και διεξήχθη ανάκριση! Όταν συκοφαντούσαν πως τάχα είχα συστήσει σε φτωχή γυναίκα να κάμει έκτρωση και την έστειλα... στο Μαιευτήριο «Ελενας» και διεξήχθη εκκλησιαστική ανάκριση. Όταν καταγγέλθηκα πως διασκέδαζα σε κοσμικό κέντρο της Αθήνας, που όμως με σοβαρούς Καλλιτέχνες θελήσαμε να επιτύχουμε μελοποίηση ποιημάτων μου, της συλλογής «Δίπτυχο Ψυχής», που το έβγαλα σε αντιπερισπασμό στο αστείο εκείνο περί «ελληνοχριστιανικού πολιτισμού»! Ή όταν, ότι διασκέδαζα σε παραλιακό κέντρο των Μεγάρων, που μας είδε και ο άλλος Βουλευτής, με... με τρεις νεαρές (!), που ήταν η γυναίκα μου και δύο συνομήλικες φίλες, εκ των οποίων η μία συγγενής του Βουλευτή! Ή όταν διέδιδαν πως διέθετα για εκμετάλλευση Λεωφορείο... (που είχε αγοράσει πουλώντας οικόπεδά του ο εφημέριος μικρού πλησίον χωριού)! Όταν με συνέλαβαν οι της Ασφάλειας για να μη λειτουργώ στον Άγιο Στέφανο (μια φορά λίαν πρωί που ξεκινούσα από το σπίτι που έμενα τότε στη Ν. Σμύρνη —με φυσικό λόγο να ανησυχούν οι δικοί μου και φίλοι που έφτασαν εκεί και δεν με βρήκαν— και με άφησαν μετά το μεσημέρι —αφού βέβαια με γέμιζαν συστάσεις και εκφοβισμούς). Ή όταν

φοβερότεροι της ΕΣΑ εναλλάσσοντας την τακτική των προσφορών τους, αν πήγαινα μαζί τους, με τις απειλές, βρισιές, βλαστήμιες και χειροδικίες τους. «Εμείς είμαστε οι αληθινοί χριστιανοί και πατριώτες», ούρλιαζε ο Ταγματάρχης που τώρα είναι στρατιώτης και φυλακισμένος στον Κορυδαλλό· «σείς είστε προδότες, αντίχριστοι, παλιάνθρωποι», «εσένα με τα ίδια μου τα χέρια θα σε γδάρω στο Σύνταγμα αφού ξεσκίσω τα βρώμικα ράσα σου». Ή στο τέλος ανοίγοντάς μου την πόρτα να φύγω «παμπόνηρε, γλίτωσες από Παπανδρέου και Καραμανλή, από μας δεν θα γλιτώσεις, μη ξεχνάς πως υπάρχουν και τα τροχαία...». Αυτό μονάχα δεν κατήγγειλα τότε, γιατί υπολογίζοντας την αγωνία των δικών μου και που βέβαια δεν είχα υπόψη μου για προφύλαξη να μην κινούμαι! Που και χωρίς να ξέρουν την απειλή, φίλοι με συνόδευσαν έως την πόρτα του σπιτιού μου –συχνότατα ο αξέχαστος συγγραφέας Γιάννης Δαλέντζας. Του ιδίου ήταν η έκφραση «Πανθυράδες» ευνοώντας τους μυστικούς της Ασφάλειας που παρακολουθούσαν τις ομιλίες μου. Ή ακόμη όταν με κατηγόρησαν ότι τάχα χρησιμοποίησα για δικό μου όφελος τα λίγα χρήματα που έδιναν προαιρετικά όσοι έκαναν εκταφές από το εκκλησιαστικό Κοιμητήριο για το Δημοτικό Νεκροταφείο, για να χορηγηθεί η σχετική έγγραφη άδεια, που έβαζε και κάποια τάξη στα εντελώς εκεί ανάκατα. Όταν μου δημιούργησαν ολόκληρη αστήρικτη κατηγορία ότι τάχα με χρήματα που έδωσε το «Τιτάν» στη μνήμη του Άγγελου Κανελλοπούλου αγόρασα την Κατασκήνωση, που ήθελα να την ιδιοποιηθώ ή ότι πήρα τα χρήματα από ενοικιάσή της· που τα μεν χρήματα δωρεάς είχαν προσφερθεί μετά δύο έτη από την αγορά του γηπέδου των Κατασκηνώσεων και αυτές ουδέποτε και σε κανένα φορέα δεν νοικιάστηκαν. Και που παρόλο το οφθαλμοφανές του αστήρικτου της κατηγορίας με ταλαιπώρησαν επί πέντε χρόνια στα ποινικά δικαστήρια. Δίνονταν εντολή «κάπου στριμώξετέ τον». Τότε είναι που δημοσίευσα «όποιος έχει κάτι να καταγγείλει εναντίον μου, ας σπεύσει στον τάδε ανακριτή...». Ήθελαν να με αναγκάσουν να δώσω την Κατασκήνωση στο Ναό, (ενώ και η Μητρόπολη δεν ήθελε να λειτουργήσουν οι Κατασκηνώσεις ως εκκλησιαστικές) για να μπορούν ύστερα με τους Επιτρόπους να μετατρέψουν τον προορισμό τους. Απαλλάχθηκα με βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών. Και αρκετά άλλα όμοια. Ο Θεός όμως έδινε αντοχή και παρρησία.

Πόσες και οι προσπάθειές τους να μην ολοκληρωθεί το Έργο της Ενορίας— που πρωτότυπα λειτούργησε στην Ελευσίνα— και να μη μονιμοποιηθούν οι εκεί ενέργειες. Γι' αυτό και πολέμησαν την ανοικοδόμηση στον πίσω του Ιερού Βήματος Πνευματικού Ενοριακού Κέντρου (που το θεμελίωσα το 1964 ύστερα από αγώνες για άδεια της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και την συντονισμένη διεργασία με Αστυνομία και Μητρόπολη να βρουν τρόπο παρακώλησης και της εορτής ακόμη, που είχε εξαγγελθεί) και που έγινε αφορμή να δηλώσω μετά τρεις ημέρες πως αναγκασμένος για να μην παραδεχθώ την αλλοίωση των προγραμμάτων της Ενοριακής Γραμμής και να μεταβληθώ σε εκτελεστή διεξαγωγής τελετών ρουτίνας, ότι διακόπτω μόνος την εργασία μου στην Ελευσίνα διαματυρόμενος, και εν αναμονή διαλόγου με τους εκκλησιαστικούς και πολιτικούς παράγοντες, για να διαπιστωθεί πως δεν ξέφυγε καθόλου η Γραμμή μου από τα Ορθόδοξα και Παραδοσιακά (Ιερά Προσκτίσματα επεδίωκα να οικοδομήσω στον χώρο του Κεντρικού μας Ναού) ζήτησα να αποσπασθώ σε μian μικρή ενορία, να βοηθώ τον εκεί Εφημέριο. Και έτσι βρέθηκα στον Άγιο Στέφανο Αττικής με τον αξιοσέβαστο πατέρα Προκόπιο. Εκεί με βρήκε η Δικτατορία. Ο Μητροπολίτης ούτε να ακούσει ήθελε περί επανόδου μου στην Ενορία μου. Εκεί δημιουργήθηκε κέντρο σωστής αντίστασης πνευματικής. Ανέβαιναν τακτικά από την Ελευσίνα με πούλμαν, και πάρα πολλοί από την Αθήνα και τον Πειραιά· ιδίως τις πρώτες Κυριακές κάθε μήνα που τις είχα αφιερώσει για τους εργάτες της Τέχνης και του Λόγου και τους Νέους.

Στην Ελευσίνα τα πάντα είχαν χαλάσει και διαφθαρεί. Όταν ξαναγύρισα το 1974 (μου ανακάλεσε την απόσπαση ο Τοποτηρητής Νέας Μητροπόλεως Μεγάρων και Σαλαμίνας, που τότε σχηματίστηκε, Μητροπολίτης Κορινθίας Παντελεήμων, και ο νέος Μητροπολίτης Βαρθολομαίος έδειξε ενθουσιασμό και έκανε δηλώσεις σε μένα και στο Λαό και ιδιαίτερα στους Νέους, ότι θα είναι πάντα συμπαραστάτης μας (για να αλλάξει τακτική μέσα σε λίγους μήνες) ξαναρχίσαμε με αναδιοργανώσεις—αμέσως συγκεντρώθηκαν 260 νέοι και νέες και συστηματοποιήθηκε αγώνας εναντίον των κακόφημων κέντρων της παραλίας και του ελιμενισμένου εκεί Αμερικανικού στόλου (ο αντικαταστάτης μου εδήλωνε υπερηφάνως πως είναι φιλοαμερικανός!) και αναπτύχθηκε ένα πνεύμα αισιοδοξίας. Αλλά οι μαύρες αντιδράσεις ξανασήκωσαν κεφάλι. Μάταιες οι διαμαρτυρίες Ενοριτών και Νεολαίας.

Κανείς δεν ήθελε να προσέξει τις αναφορές και εισηγήσεις μου, ενώ πλήθαιναν οι συμβουλές για προσαρμογή μου στα καθιερωμένα ηρεμιστικά... Οπότε ο Μητροπολίτης καταρτίζει το κατηγορητήριο που περιείχε αφθονία καταγγελιών, ανακρίνομαι, περνώ από το Επισκοπικό του Δικαστήριο (που συμμετείχε σαν δικαστής ο ίδιος αρχιμανδρίτης που διεξήγαγε με εντολή του τις ανακρίσεις) και επειδή προέβλεπε ποινή μεγαλύτερη από τη δικαιοδοσία του, με παρέπεμψε στο Συνοδικό Δικαστήριο, που όμως ύστερα από 6 και μισή ώρες διαδικασία, που την γέμισε η διαφωτιστικότατη απολογία μου (κεκλεισμένων βέβαια των θυρών και χωρίς συνήγορο, γιατί δεν ήθελα) με αθώωσαν παμψηφεί⁽¹³⁾ για να μην την παραδεχθεί ο Μητροπολίτης την απόφαση και να συνεχίσει τις παρεμποδίσεις του και στην απαίτηση για έναρξη διαλόγου. Οπότε η τελευταία ύψιστη διαμαρτυρία μου και η εκ μέρους του «επαινετική» συνταξιοδότησή μου!... Αντί των Προσκτιμάτων, κατόρθωσα τελευταία με το «Κέντρο Αγάπης Ελευσίνας» που το συνέστησαν Ενορίτες με άλλους φίλους και δωρητές να υψωθεί κτίριο (Περικλέους 13 στην Ελευσίνα) πρώτος και δεύτερος όροφος με πιλοτή μεγάλη και γήπεδο αθλοπαιδιών· για την «Φιλική Φωλιά Ελευσίνας», που εξυπηρετεί με ανοιχτή φιλική συμπαράσταση παιδιά των πιο προβληματικών οικογενειών της περιοχής, αίθουσες εντευκτηρίου, τη Βιβλιοθήκη και την Πινακοθήκη Ελευσίνας (με 6.000 βιβλία και 140 πίνακες και γλυπτά (θα λειτουργήσει και η Πινακοθήκη ως δανειστική, για να διευκολύνει την καλλιτεχνική αγωγή του Λαού). Έργο που θα είχε στηθεί πριν από 20 χρόνια και που θα είχε διευκολύνει τα έργα μας! Εκτός άλλων η αντίδραση αποβλέπει σήμερα να σπρώξει τα πράγματα, ώστε τάχα να εμφανιστώ πως και εγώ εργάζομαι παρεκκλησιαστικά· παρ' όλη τη γνωστή αντίθεσή μου σε τέτοια τακτική, που εμφανίζεται, καθαρότατα σε αλληλογραφία μου με τον μακαριστό Καθηγητή Π. Τρεμπέλα, υπερασπιστή οργανωσιακών κινήσεων...

Προσπάθησα πάντα, όσο ήταν δυνατόν, να εφαρμόζω το του Αποστόλου «κλαίειν μετά κλαιόντων και χαίρειν μετά χαιρόντων». Συμμετοχή μου πρόθυμη σε πανηγύρια, αλλά και ιδιωτικές περιπτώσεις χαράς σε κοινές συνεστιάσεις, αλλά και ατομικές σε κέντρα, στα εστιατόρια ή στις ταβέρνες με όποιους της Ενορίας ή φίλους επισκέπτες, μικρούς ταπεινούς ή μεγάλα πρόσωπα. Βοήθησα να εκτελεσθεί στην Ελευσίνα η πρώτη Λαϊκή Συναυλία, πράγμα που το θυμάται και το διακηρύττει ο Μίκης Θεοδωράκης. Παρακολουθήσεις γυμναστικών

αγώνων ή όποιων αθλημάτων. Τακτικές επισκέψεις στους γύρω στρατοπεδευμένους όλων των όπλων, ομιλίες, ακροάσεις και τελετουργίες. Το ίδιο και στα διάφορα Σχολεία της περιοχής. Μέριμνα για τους φυλακισμένους και εξορίστους, ιδίως στην εποχή που διηύθυνα και το Γραφείο «των εν φυλακαίς και αναμορφωτικοίς» της Αποστολικής Διακονίας. Αλησμόνητη μένει η ημέρα που φιλοξενήσαμε ολόκληρο το Αναμορφωτικό Σχολείο Εργαζομένων του Κορυδαλλού! Τακτικότατα στα Ενοριακά Συσσίτια που έπαιρναν καλά μαγειρεμένο φαγητό για όλα τα μέλη της οικογένειάς τους όσοι είχαν ανάγκη ή που σιτίζονταν οι μαθητές εργαζόμενοι. Που η προσφορά γίνονταν με όμορφο αδελφικό τρόπο (ευτυχώς τα συσσίτια διατηρούνται). Πόση πάλη και γι' αυτά αντίδραση! Έλεγαν: «Δεν υπάρχει ανάγκη στην Ελευσίνα» ή, όταν αντέτεινα: «μα, τότε γιατί έρχονται χειμώνα καλοκαίρι να παίρνουν το φαγητό;», αντέλεγαν: «τα δημιούργησε για να μας διαφημίσει!» Εκδρομές σε κοντινά και μακρινά μέρη. Δική μου πρωτοβουλία ήταν η έναρξη των εορτών για τον ελευσίνιο Αισχύλο. Ή για όποιες ευκαιρίες έπρεπε να εκφρασθεί ο Λαός μας. Ιδιαίτερα στις εθνικές υποθέσεις –όπως της Κύπρου. (Τότε που έγινε Δημοψήφισμα για την Ένωση και έγιναν και στην Ελευσίνα, όπως και σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας συγκεντρώσεις, στην ομιλία μου –κατ' εξαίρεση των άλλων ενθουσιαστικών χωρίς μέτρο– προέβλεψα ότι ο αγώνας θα είναι μακρύς και πικρός, πράγμα που τότε εξέπληξε! Ή όταν αργότερα σε άλλες περιπτώσεις και μάλιστα σε πρωτοφανές για τα Ελευσινιακά Συλλαλητήριο βροντοφώναξα για τα δίκαιά μας και κάλεσα τη Νεολαία να πάρει αποφασιστικά ρόλο, και έσπευσαν αμέσως στο Ναό άνω των 300 που σχημάτισαν επιτροπή συμπαραστάσεως, και που η Ασφάλεια το θεώρησε κι αυτό επικίνδυνο, για να το πληρώσω και αυτό στις υπόλοιπες διώξεις μου!). Συμπάρασταση εύρισκαν και αρκετοί περαστικοί· όπως όταν οι Υπομηχανικοί της Θεσσαλονίκης και της Πάτρας πεζοπορώντας για την Αθήνα σε διαμαρτυρία τους, πέρασαν και φιλοξενήθηκαν και ενισχύθηκαν στις δίκαιες απαιτήσεις τους. Ακόμη η μεσολάβησή μου ήταν εκείνη που έδωσε λύση στο πρόβλημα που δημιουργήθηκε όταν εμποδίστηκαν στου Σκαραμαγκά να προχωρήσουν και στην απόγνωση τους προ του αδιεξόδου έπεσαν στη θάλασσα!

Πολλές διαφορές μεταξύ συγγενών ή συνεργατών τακτοποιήθηκαν με μεσολάβησή μου. Και πάνω από 30 περιπτώσεις παράνομης συζυγίας τακτοποιήθηκαν. (Όπως τελευταία και 5 με «πολιτικό γάμο» – πέρα από

την Ελευσίνα και εκκλησιαστικά ευλογήθηκαν). Δεν υπήρχε περίπτωση να αρνούμαι συμπαράσταση σε όποια ανάγκη. Και κάτι μάλλον φαιδρό: Επειδή συμπαθούσα και τους «μεθυσμένους», αλκοολικούς είχαμε ελάχιστους, κουβέντιαζα μαζί τους ή τους κερνούσα κάποιο ποτήρι, διαδόθηκε πως κάποιο φάρμακο διαθέτω εναντίον της μέθης –πράγμα που φάνηκε σχεδόν βέβαιο, όταν ένας μικροτεχνίτης, που είχε τον πάγκο του απέναντι από το Ναό, έπαψε να πίνει–, και άρχισαν να μου το ζητούν όχι μόνο από την περιοχή, αλλά και από πολλά μέρη της Χώρας... Επίσης κάποια άλλη φορά που πηγαίνοντας στο Ναό είδα άλλον φίλο να τραβομαλλιέται με τη γυναίκα του που ήθελε να τον μαζέψει στο σπίτι τους και είχαν γίνει περίγελος αργόσχολων και με κάποιο δισταγμό τους πλησίασα, τον έπιασα αγκαζέ και «διέταξα» τη σύζυγό του να σπεύσει σπίτι να τον υποδεχθεί. Εκείνη πειθάρχησε και άρχισε να με ευχαριστεί ψιθυρίζοντας παράπονα. Εκείνη την μάλωσα όταν φθάνοντας άρχισε να τον υβρίζει και της συνέστησα να πολλαπλασιάσει τις φροντίδες της γι' αυτόν και το σπιτικό τους. Οι άλλοι κατάλαβαν το λάθος τους να περιγελούν, κι αυτοί συνετίστηκαν· μάλιστα αυτός δεν έλειπε πια από κάθε Κυριακάτικο εκκλησιασμό σωφρονισμένος! Μα και η καρά Λένη, που ήταν κάθε ώρα ζαλισμένη και κεφάτη, εύρισκε καταφύγιο κοντά μου μέχρι και στο θάνατό της, που με στενοχώρησε και γιατί δεν πρόλαβα να της εκπληρώσω επιθυμία της, να την πάω στο Λουτράκι (το νόμιζε μεγάλη απόσταση και ευκαιρία) να παραγγέλνει, όπως της υποσχέθηκα, όσα ήθελε μπριζόλες και κρασί ή μπύρες... Κι αυτή άρχισε να εκκλησιάζεται, ενώ ντρεπόταν και την περιφρονούσαν, μα έβαζε τις καινούριες της παντόφλες και την καθαρή ποδιά της...

Κάποτε σκέφθηκα πως θα έπρεπε να μάθω «αρβανίτικα» για να κολακεύσω τους ντόπιους, αλλά θες η απέχθειά μου για ξένες γλώσσες, θες γιατί δεν ήθελα να παραταθεί η ισχύς αυτής της λαλιάς, δεν έμαθα, πλήν του «έρδε πρίφτη»...

Απέφευγα να παίρνω χρήματα από τις διάφορες τελετουργίες, όπως αγιασμούς Εργοστασίων ή πλοίων, για το αδιάβλητο της ποιμαντικής μου μέριμνας, ή του στην ανάγκη αυστηρού ελέγχου μου σε όλες τις πλευρές· και γι' αυτό –εκτός από τη ζωηρή επιθυμία μου να βρίσκομαι σε σχολικούς χώρους– συνέχισα να διδάσκω για συμπλήρωμα αποδοχών μου (που και σε αυτό το σημείο με χτύπησαν απολύοντάς με– για να περάσω δύσκολες, πολύ δύσκολες ημέρες...). Πραγματικά

δύσκολες ημέρες πέρασε η οικογένειά μου. Χειρότερες και απ' αυτές όταν με απέλυσαν από τη Σιβιτανίδειο Σχολή. Δεν ήθελα συνδρομή από οπουδήποτε. Κάποτε πήρα μια ειδοποίηση της Εθνικής Τράπεζας για κάποιο κονδύλι που προερχόταν από την Αγγλία. Δεν το εισέπραξα γιατί δεν ήξερα από ποια πηγή προερχόταν· μήπως ήταν και παγίδα... Ενώ με συγκίνηση έπαιρνα μηνιαία επιταγή φιλικής ενίσχυσης από τον αείμνηστο Καθηγητή Αμίλκα Αλιβιζάτο· η αναγραφή σε τούτο το σημείο ας είναι για μνημόσυνο της σπουδαίας ανθρωπιάς του! Είχα αποφασίσει να κάνω τον πλασιέ βιβλίων (το θυμάται καλά ο φίλος Συγγραφέας Γιάννης Μαγκλής –που παρακολουθούσε από κοντά όλες τις εξελίξεις των διώξεών μου) αλλά τελικά δεν πραγματοποίησα τη συνεννόηση που είχα με εκδοτικό Οίκο, γιατί σκέφτηκα πως θα παρερμηνευόταν η πράξη μου· και υποβλήθηκα σε περισσότερες στερήσεις...

Φιλοξενήσαμε Καθηγητές και Σπουδαστές της Παντείου Σχολής, που με είχε ζητήσει επίσημα για εκκλησιαστικό συμπαραστάτη, και η Αρχιεπισκοπή αρνήθηκε! Με καλούσαν στις εκδρομές και σε όλες τις εκδηλώσεις. Και ιδρύματα πολλά, όπως η ΧΕΝ και άλλα.

Από το 1962 που αναλαμβάνω την Προεδρία της «Κίνησης για τη Νεότητα» οι δραστηριότητές μου επεκτείνονται πολύ πέρα από τα Ελευσινιακά. Ζωηρή συμπαράσταση στους φοιτητές στους αγώνες για τη δημιουργία νέου Φοιτητικού Κινήματος και σε παράλληλες κινήσεις πνευματικών ανησυχιών. Παρακολουθήσεις σχεδόν όλων των Καλλιτεχνικών Εκδηλώσεων της Αθήνας (και εν μέρει του Πειραιά) και σχεδόν όλων των θεατρικών παραστάσεων. Οι παρουσίες μου στην Επίδαυρο και στο Ηρώδειο γίνονται δεκτές με χειροκροτήματα. Ο κόσμος χαίρεται τη συμμετοχή του ρασοφόρου. (Ένα χαρακτηριστικό: όταν παρουσίαζαν την «Ειρήνη» του Αριστοφάνη στο Παναθηναϊκό Στάδιο, με πλησίασε διακριτικά, όταν έμπαινα, ένας αστυνομικός και μου είπε «είναι κωμωδία» και του απάντησα «το ξέρω, μα εγώ είμαι ο Πυρουνάκης» και εκείνος «με συγχωρείτε...»). Είχα την τιμή να ευλογήσω Γάμους πολλών Καλλιτεχνών και να βαπτίσω παιδιά τους, αλλά και άλλων Διανοουμένων. Έδωσα πολλές Διαλέξεις και παρακολούθησα τις σημαντικότερες σε μεγάλες αίθουσες. Επίσης Εκθέσεις στις περισσότερες Γκαλερί. Οι μεγαλύτεροι και γνωστότεροι Ζωγράφοι και Γλύπτες μου χαρίζουν έργα τους εκθέτοντάς τα κατά διετία (αρχίσαμε από το «Πρακτορείο Πνευματικής Συνεργασίας του

αξέχαστου Μάριου Βαϊάνου) ενισχύαμε τις Κατασκηνώσεις με τα έσοδα της πωλήσεώς τους, ή βάζοντάς τα σε Λαχείο κάθε χρόνο για όμοιο λόγο. Παρακολούθησα πολλά Συνέδρια διαφόρων θεμάτων. Και σε αρκετά λάβαινα μέρος ως σύνεδρος ή διαλεγόμενος. Επίσης σε αρκετές ραδιοφωνικές εκπομπές και τηλεοπτικές συζητήσεις. Επί σειράς ετών είχα δική μου εκπομπή στο Β' Πρόγραμμα της ΕΡΤ με θέμα «Σοφία και Ποίηση στον Επαγγελματικό Λόγο» και με ελεύθερη συζήτηση με Νέους.

Πήρα προσκλήσεις από το Εξωτερικό και πριν από την Χούντα και κατά τη διάρκειά της και μετά, μα δεν μου χορηγούσαν άδεια (μια αρνητική απάντηση της Ι. Συνόδου την προσέβαλα στο Συμβούλιο Επικρατείας με εθελοντική συνηγορία του καθηγητή Φ. Βεγλερή –πρόσβαλα και άλλη απόφαση του Αρχιεπισκόπου να μην εμφανίζονται οι Κληρικοί στα μέσα ενημέρωσης Κοινού, χωρίς ειδική άδειά του, δηλαδή εισαγωγή απαράδεκτης λογοκρισίας εδώ συνυπέγραψε ο συμπρεσβύτερος Δημήτριος Μαρκάτης ως πρόσθεσε τη συνηγορία του ο Καθηγητής Γ. Παπαδημητρίου)(14) .

Συμμετοχή σε κινητοποιήσεις στις επετείους του «Πολυτεχνείου», προσκυνήματα και μνημόσυνα, όταν γίνονταν ταπεινά· και με διαμαρτυρία όταν παρέκλιναν. Το ίδιο για τα θέματα της Ειρήνης –από τους πρώτους που τις αρχίσαμε· όπως και εναντίον των εξοπλισμών και ιδίως για τα ατομικά και θερμοπυρηνικά, μα και αυτών των πυρηνικών εργοστασίων, τις ώρες που άλλοι επιχειρούν να τα παρουσιάσουν ως ευεργετικά και ότι ξεχνούν πως υπάρχουν και άλλες δυνατότητες πηγών ενέργειας, όπως η ηλιακή η πραγματικά ανεξάντλητη, και η αιολική και άλλες... γιατί δεν συμφέρει στα μικρόπνοα ιδιοτελή συμφέροντα των «μεγάλων».

Ξαναγράφω πως δεν θέλησα ποτέ ν' ανταλλάξω την Ενορία μου, γιατί πιστεύω πως ο Παπάς είναι στενά δεμένος μαζί της όπως και με την οικογένειά του (ο Επίσκοπος μπορεί να μετατίθεται για τα εκκλησιαστικά συμφέροντα). Όταν όμως ο Αρχιεπίσκοπος Σπυρίδων θέλοντας να με χρησιμοποιήσει περισσότερο στην Αθήνα, από όσο βοηθούσα στην Αποστολική Διακονία, σε συνεννόηση με τον Μητροπολίτη Αττικής, μου έκαμε μετάθεση, δεν δέχθηκα. Και τότε δημιουργήθηκε μέγα θέμα, ξεσηκώθηκε ο Λαός, απείλησαν τον Μητροπολίτη και ο Αρχιεπίσκοπος έλαβε 600 τηλεγραφήματα και διαμαρτυρία που υπόγραψαν πάνω από

2000 πρόσωπα. Τον εντυπωσίασαν και όταν προσπάθησα να του δικαιολογήσω τα πράγματα, επιθυμώντας να μην παρεξηγήσει, μου είπε χαρακτηριστικά «άσε μπρε ν' ακούσω και κάποιους να επαινούν κανένα παπά...» και σε επιτροπή με τον Βουλευτή είπε «Τον χρειάζομαι τον π. Πυρουνάκη στην Αθήνα» και του απάντησαν «και εμείς τον χρειαζόμαστε, είναι ο Παπάς μας!». «Άλλωστε τον έχετε και εσείς». Εκείνος «Μα δεν θα αντέξει να πηγαινοέρχεται Αθήνα Ελευσίνα». Αυτοί «Μα εκείνος μας διδάσκει πως για το καθήκον του ο καθένας πρέπει και να πεθαίνει ακόμη»! Οπότε εκείνος «Τόσο πολύ τον αγαπάτε; Ας μείνει κοντά σας...»

Και αυτή η επιμονή μου στο δέσιμο παπά και ποιμνίου τους ενοχλεί. Θέλουν να είναι ο ιερέας εξαρτημένος μόνο από τον «δεσπότη» του και να είναι προσηλωμένος στο Ναό «οπότε εύκολα τον ανταλλάσσει –και μάλιστα όταν είναι μεγαλοπρεπέστερος ή φέρνει περισσότερα οικονομικά οφέλη– και να διοχετεύει άνετα και χωρίς αντιλογία τις όποιες διαταγές ή συστάσεις των ανώτερων αρχών στο Λαϊκό στοιχείο της Εκκλησίας. Αυτό καθησυχάζει και τους κρατικούς, πιο εύκολα να έχουν να κάνουν με λίγους, παρά με 8000 Κληρικούς, που είναι απλωμένοι σε όλη τη Χώρα και μπορούν να καθοδηγούν πνευματικά δηλαδή ελεύθερα, τις λαϊκές ομάδες. Και ας διακηρύττουν πως τάχα θέλουν την οργάνωση του Λαού στις βάσεις του... Χαρακτηριστική είναι στιχομυθία μου με τον Υπουργό και τον Υφυπουργό Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας το !985! Ή η αδιαφορία με την οποία δέχονταν τις διαμαρτυρίες μου, όλοι οι Πολιτικοί, και οι Πρωθυπουργοί, ή με υποκρισίες ότι τάχα σέβονται το Αυτοκέφαλο της Εκκλησίας. Ενώ τολμούν και νομοθετούν χωρίς τη γνώμη καν των Εκκλησιαστικών.

Ίσως, το πιο δύσκολο από τα πνευματικά έργα του Λειτουργού της Εκκλησίας, είναι η τέλεση του Μυστηρίου της Εξομολογήσεως! Αντιμετώπισα πολλές βαριές περιπτώσεις, που πρέπει να ομολογήσω πως με κατέβαλλαν, σε σημείο που στα τελευταία χρόνια να αρνούμαι να δέχομαι εξομολογούμενους (ας αφήσω την περίοδο, που ίσχυε η διαταγή της Ασφάλειας να με παρακολουθούν, που γινόταν επικίνδυνο για τους προσερχόμενους... Την είδα στο φάκελό μου· παρ' όλες τις Υπουργικές διαβεβαιώσεις στη Βουλή, ότι «ουδείς διώκει τον Πρωτοπρεσβύτερο»· σαν το άλλο: «οικειοθελώς έφυγε από την Ελευσίνα και παρακληθείς τρις να επανέλθη ηρνήθη»! Έγγραφο απάντηση σε διάβημα 33 βουλευτών με

υπογραφή ως Υπουργού Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας του Γεωργίου Παπανδρέου και συνυπογραφή Γενικού Γραμματέα Ευάγγελου Παπανούτσου, φίλων μου), κάνοντας εξαιρέσεις για νέους μόνο, που δήλωναν άλλωστε πως δεν έχουν το θάρρος να απευθυνθούν αλλού. Αρκετές φορές και έξω του εξομολογητηρίου. Πόσες δε φορές και στα παρασκήνια του θεάτρου, με σωστικά αποτελέσματα (το Πνεύμα όπου θέλει πνεί!). Αλλά και οι ανεμπόδιστες επαφές μου με όποιους ανθρώπους, και με αλήτες⁽¹⁵⁾, οδήγησαν σε εξομολογήσεις άκρας εμπιστοσύνης και μεταβολές ζωής— Δόξα τω Θεώ!

Που εκτός άλλων με καταξίωσε να διαλαλώ ότι δεν θα βρεθεί κανείς να αποδείξει πως έφυγε από κοντά μου χειρότερος από ό,τι ήλθε...

Ακόμη, με τη Χάρη του, ήμουν έτοιμος πάντοτε, «ακαίρως ή ευκαίρως», στα σαλόνια ή στις πλατείες, σε ατομικές ή δημόσιες συναντήσεις, να «δίδω λόγον παντί τω αιτούντι» για την ελπίδα της Πίστεως! Και όχι μόνο στα καθ' αυτό κηρύγματά μου, (Ιδίως της πρώτης Κυριακής κάθε μήνα, για τους εργάτες της Τέχνης και του Λόγου και τους Νέους, στον Άγιο Στέφανο Αττικής, στην Ελευσίνα, και τελευταία στον Άγιο Σώστη Ν. Σμύρνης —ύστερα από ευγενική άδεια του Μητροπολίτη Χρυσοστόμου), που φρόντιζα να μην είναι τυποποιημένα, αλλ' όσο γίνεται σύγχρονα και που να αναφέρονται σε πραγματικές ανάγκες και αιτήματα του ανθρώπου. Πολλά από τα κηρύγματά μου, μάλιστα με τίτλο «κηρύγματα ελπίδας» είναι δημοσιευμένα σε δύο βιβλία μου, ή σε διάφορα περιοδικά και εφημερίδες. Που βέβαια έκαναν μεγαλύτερο καλό όταν κυκλοφορούσαν σε περιόδους κακές και άσχημες, όπως αυτές της δικτατορίας. Τότε είναι που δύο ομιλίες μου εκδόθηκαν σε όμορφα τεύχη, που τις απηύθυνα μάλιστα στους μεγάλους των Εκκλησιών, με θέματα «την Αγάπη και την Ειρήνη και την Ελευθερία»! Τις γνώμες και τις απόψεις μου πάνω σε όλα σχεδόν τα φλέγοντα θέματα τις ζητούσαν πρόσωπα του Τύπου και των άλλων μέσων ενημέρωσης και τις πρόσεχαν εκθέτοντάς τις, έστω κι αν —επειδή στηρίζομαι πάντοτε στις αρχές του Ευαγγελίου— δεν εναρμονίζονταν προς τις επικρατούσες ή εκείνες που «ισχυρές δυνάμεις» ήθελαν να τις επιβάλλουν. Π.χ στο θέμα των αμβλώσεων, ή στο επίσης καυτό θέμα της εκκλησιαστικής περιουσίας (και το να υπάρχει λεγόμενη εκκλησιαστική, κατ' εμέ είναι αμαρτία μας). Και αν υπερηφανεύομαι γι' αυτή την προσοχή που μου

δίνει ο κόσμος, είναι, γιατί προσέχει έναν ιερωμένο του Χριστού και της Εκκλησίας Του· που σημαίνει πως ο Λαός μας, θέλει τον Παπά Του κοντά του σε όλα! (Αν όχι μπροστάρη του –αυτό δεν το πολυπαραδέχομαι– πάντως συνεργάτη και συναγωνιστή του!)

Δεν αρνήθηκα να συντρέχω σε όποιες περιστάσεις μου ζητούσαν οι προϊστάμενοι εκκλησιαστικοί. Στις δύσκολες ώρες που αντιμετώπιζε η Μητρόπολη ήμουν παρών, στις εύκολες και τιμητικές, όχι πάντα. Να υποδεχθούμε τους εκπροσώπους της Α' Πανορθόδοξης Συνάντησης. Να δεξιοθούμε τις διοικήσεις των Εργατικών Κέντρων της περιφέρειας Αττικής και Μεγαρίδας. Στα εγκαίνια του Μητροπολιτικού Οίκου, που προσπάθησα να τον παρουσιάσω πως δεν θα είναι μόνο Γραφεία και Κατοικία του Μητροπολίτη, αλλά και Πνευματικό Κέντρο. Στις εξορμήσεις για συλλογές εράνων για Σεισμοπαθείς, για τα θύματα της Κύπρου, στις επικοινωνίες, ιδίως του νέου Μητροπολίτη, με Νέους και μαθητές που ερμήνευα τα τελούμενα κατά τις λειτουργίες του κ. αλ. Με δυσφορία αναλάβαινα καθήκοντα εκκλησιαστικού ανακριτή ή δικαστή. Ωσπου να δηλώσω ρητή και κατηγορηματική άρνηση· αφού η εκκλησιαστική γίνεται σε παρωδία δικαιοσύνης. Ούτε καθαρή πνευματική αγάπης, όπως ταιριάζει σε μας, μα ούτε και της εγκόσμιας τηρεί τους κανόνες (και όμως την διατηρούν στο νόμο και στην πράξη αμετάβλητη οι «αρμόδιοι»...). Και για τα μοναστήρια της περιοχής μας έδειχνα ενδιαφέρον, ιδίως όταν έπαιρνα εντολή Μητροπολιτική, για διευθετήσεις κάποιων διενέξεων. Διατηρώντας ευλαβικές σχέσεις. Γιατί να επιμένουν οι Αρχιερείς να στέλνουν στις Ενορίες αγάμους Κληρικούς και να μη επανδρώνουν τις Μονές; Οι ελλείψεις δημιουργούν θλιβερά κενά, αλλά και παρέχουν δυσάρεστα προβλήματα σε βάρος όχι μόνο των Κληρικών του Λαού, αλλά και σε βάρος του Πληρώματος της Εκκλησίας! (εκείνο το υπεροχικό επανωκαλύμανχο των αρχιμανδριτών, έξω από το Μοναστήρι είναι απαράδεκτο, όπως και η απαγόρευση, ή άτυπη, στους έγγαμους κληρικούς να μη φορούν την ευλογημένη βέρα του Γάμου τους! Μα, και οι Αρχιερείς γιατί να φορούν επανωκαλύμανχο; Αφού έπαυσαν να υπακούουν σε όλες τις Μοναρχικές τους διατάξεις; Σε ποιον υπακούουν; Τηρούν ακτημοσύνη; Και τα άμφιά τους ακόμη έχουν– με βάση νόμων– δικαίωμα να τα κληροδοτούν στους συγγενείς τους! Και μόνο στην αγαμία μένουν...). Πως ανεχόμαστε να διέπονται τα εκκλησιαστικά θέματα με τον «Καταστατικό Χάρτη της Εκκλησίας» που είναι δημιούργημα μόνο της Κρατικής εξουσίας (κι ας ξεφωνίζουμε πως

για μας μόνο οι Ιεροί Κανόνες έχουν ισχύ) και να μη θέλουμε καν να προετοιμαστούμε για καταστάσεις απαγκιστρώσεως από την κρατική «προστασία» που μας παρέχει τάχα, το σύστημα της «Νόμω κρατούσης Πολιτείας» επάνω μας –ουσιαστικά σε βάρος μας! Και γι’ αυτά συνεχιζόμενος αγώνας.

Με τη δύναμη του Θεού, κατάφερα, στη μικρή Κοινότητα του Αγίου Στεφάνου Αττικής (νέο Μπογιάτη) που βρέθηκα, να πραγματοποιώ αντίσταση εναντίον της βίας που είχε επιβληθεί στο Λαό μας στα χρόνια της δικτατορίας των Συνταγματαρχών, κτυπώντας αδίστακτα και με φανερό θάρρος την αρεστή σ’ αυτούς επιβληθείσα εκκλησιαστική ηγεσία! Πολλές φορές με αναφορές μου έκανα αυστηρή κριτική στις αποφάσεις και ενέργειές της, αλλά και με τολμηρά άρθρα μου διαμαρτυρόμουν για την αντίθεση και αντιλαϊκή τακτική που ακολούθησαν. Δεν είναι δυνατόν να τους άφηναν αδιάφορους εκείνα· τα «Που την οδηγείτε την Εκκλησία μας;», «Πώς μπορούμε να μένουμε ασυγκίνητοι στις εκκλήσεις των παιδιών μας, που ζητούν την συμπαράστασή μας, από το “Πολυτεχνείο 1973” και από τις φυλακές και αλλού;», «Μας σκοτώσατε και την ελπίδα ακόμη!», ή «κάτω τα χέρια από τη Νεότητα, Μετανοήσετε ειλικρινά γιατί είχατε τολμήσει να ευνουχίσετε πνευματικά το καλύτερο δυναμικό των παιδιών της Χώρας μας!». Αυτά βέβαια έδιναν ενθάρρυνση σε πάρα πολύ κόσμο. Και σκύλιαζαν τους «κρατούντες». Γι’ αυτό και με περιποιούνταν καταλλήλως στις Ασφάλειες και στην ΕΣΑ, όπως τα είχα περιγράψει και τους τα υπέβαλλα (όπως και τα διοχέτευαν φίλοι μου στο Εξωτερικό και μεταδίδονταν από την Αγγλία και τη Γερμανία). Έτσι μεγάλωσε ο θρύλος «Πυρουνάκη» (16). Τότε άρχισα να φέρω επιδεικτικά τον επιστήθιο ασημένιο Σταυρό, που μου χάρισε και που η ίδια καλλιτέχνησε, η φίλη και συνάδελφος στη Σχολή Μωραΐτη, Λίντα Αντωνιάδου–Βακιρτζή. Που γράφει στην εμπρός πλευρά σταυρικά «Ε Λ Ε Υ Θ Ε Ρ Ι Α» και στην άλλη «Α Γ Α Π Η»!

Είπα πως τα ενδιαφέροντά μου ήταν γενικά. Για το Δημοψήφισμα που ετοίμαζε η Δικτατορία, για δημοκρατία ή βασιλεία, εγώ είχα προτείνει να πούμε στο Λαό να ψηφίσει με δικά του ψηφοδέλτια «Συντακτική». Οπότε θα περισώζαμε την αξιοπρέπεια των πολιτών –δεν θα είχαν φόβο από τυχόν αποχή– και θα εγγράφαμε μια υποθήκη τέλειας δημοκρατικής θέλησης εξελίξεων! Οι εδώ πολιτικοί δεν την υιοθέτησαν

την πρότασή μου ως ανεδάφικη και ... άκυρη! Δηλαδή αντέλεγα, παραδεχόμαστε για έγκυρο το δημοψήφισμα; Ενώ πόση σημασία θα αποκτούσε μια τέτοια ενέργεια! Όταν αργότερα στο «Πολυτεχνείο» παράγγειλα στους ιδίους να αποφασίσουν αν θα καλύψουν τα παιδιά που είχαν κλεισθεί και ότι είμαι διατεθειμένος να ανακοινώσω εγώ σ' αυτά τις αποφάσεις τους, δεν ανταποκρίθηκαν... γιατί ατυχώς καιροσκοπούσαν! Και όπως ομολόγησε ένας από τους αρχηγούς, κατόπιν, εμπρός μου σε ερώτηση κοινού φίλου, αν μετεδόθη η πρότασή μου, η σωστή, απάντησε «ναι», για να ακούσει με αγανάκτηση «και δεν κάνετε τίποτε;»!

Απόδειξη στο πόση σημασία έδιναν στη συμβολή μου στην αντίσταση, είναι η πρόταση που μου έκαναν οι της Επιτροπής για τη Δημοκρατία, και πριν από το ελεύθερο Δημοψήφισμα, δια τριών επιφανών προσώπων, να δεχθώ να είμαι ο τελευταίος και κύριος ομιλητής στην τηλεόραση, που να έχω αντίπαλο τον ίδιο το βασιλέα Κωνσταντίνο. Δέχθηκα αφού με διαβεβαίωσαν και οι τρεις, ότι έγιναν δεκτοί οι όροι που έθεσα· ότι η πρόταση προέρχεται από όλα τα μέλη της Επιτροπής και ότι ξανασκέφτηκαν πως εγώ θα είμαι το καταλληλότερο πρόσωπο γι' αυτή την ενέργεια, σε επιτυχία του επιδιωκόμενου σκοπού να διαφωτιστεί σωστά το Κοινό υπέρ της Δημοκρατίας. Έδειξαν μεγάλη χαρά που δέχθηκα· και μετά εξαφανίστηκαν... (ένα μικρό δείγμα στο πως διεξάγεται στον Τόπο μας ο Δημοκρατικός Αγώνας...!). Ευτυχώς που ο επιστήμονας που διαλέχτηκε ύστερα, τα κατάφερε πολύ καλά και πρώτος τον συγχάρηκα –και φάνηκε ιδιαίτερα γι' αυτό ικανοποιημένος.

Μα και από τους εξουσιαστικούς του κατεστημένου είχα προτάσεις συνεργασίας –λόγω δημοτικότητάς μου –που βέβαια δεν εύρισκαν ανταποκρίσεις από μένα. Π.χ. από τον Ελληνοαμερικανό Τομ Πάπας, όταν πρωτοεμφανίστηκε στον ελληνικό χώρο για τις επιχειρήσεις του· και άλλους. Γρήγορα απογοητεύουν... εκτός βέβαια εκείνων που απέρριπτε ασυζητητί των Δικτατορικών που νομίζοντας πως θα με κολακεύσουν μου έδιναν υποσχέσεις, να θέσουν στη διάθεσή μου και το «Ηρώδειο»...! Και ακόμη μια περίεργη, σαν απίστευτη: Από τον Χομεϊνί να ηγηθώ παρόμοιου κινήματος με το δικό του στη Χώρα μας...! Που με δήλωση της αντιπροσωπείας που επίμονα με ζητούσε (είχα επανειλημμένα αποποιηθεί τις προσκλήσεις τους να επισκεφθώ την Περσία) θα είχα στη διάθεσή μου όλα τα μέσα...

Στον Οικουμενισμό που αναπτύσσεται στην εποχή μας μετέχω με όσες δυνάμεις διαθέτω. Αφού είναι η επιθυμία του Κυρίου και το συμφέρον του Λαού του Θεού και του υπολοίπου κόσμου! Πρόθυμα έλαβα μέρος σε συναντήσεις συμφιλίωσης και διερεύνησης. Σε κλειστές συνάξεις καλοπροαίρετων Ορθοδόξων, Καθολικούς και Προτεστάντες στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Ή παρακολουθήσεις εκδηλώσεων που οργανώνουν εκείνοι ή δικοί μας.

Φιλικοί σύνδεσμοι έχουν αναπτυχθεί μεταξύ πολλών απ' αυτούς. Αλλά και δεν τους χαρίζομαι όταν διαπιστώνω κάποιες παραλλαγές στην τακτική τους, ή κρύψιμο κάποιας άλλης στρατηγικής. Παράδειγμα η αντίδρασή μου να επιτραπεί (όπως δυστυχώς έγινε πρωτοβουλία του Κ. Καραμανλή και συγκατάνευση όλων των πολιτικών) να εγκαθιδρυθεί στη Χώρα μας Διπλωματική Αντιπροσωπεία του Βατικανού! (χαρακτήριζα το κακό, που δεν είναι απίθανο να συμβεί, όμοιο με όσα μας έκαναν προ των δύο πολέμων Πρεσβείες εχθρικών κρατών. Μακάρι να διαψευσθούν από τα πράγματα οι φόβοι μου). Έγγραφα: αν έχουν αξεπέραστα προβλήματα οι Καθολικοί στα της Λατρείας τους με το Κράτος μας, ας προχωρήσουν σε σύναψη κονκορδάτου, μεταξύ Πολιτείας δικής μας και Αγίας Έδρας τους· όχι όμως με την άλλη μορφή τους, που για μας τους Ορθοδόξους είναι εντελώς απαράδεκτη, ως αποκλειόμενη από τα Λόγια του Ίδιου του Ιησού Χριστού! Δηλαδή ταύτιση Κράτους (καταστημένης εγκόσμιας εξουσίας) με την Εκκλησία (της Αιώνιας Επανάστασης)! Πάνω από τη φιλικότητα, η αγάπη στην Αλήθεια!

Τα γραπτά μου (ποιός και πότε θα ανασκαλέψει τα αρχεία που αναφέρονται σε λεπτομέρειες σημαντικές των αγωνιών και αγώνων μου;) και τα λευκώματα φωτογραφιών, όπως οι ταινίες βίντεο και τα αποκόμματα τύπου, μαρτυρούν ότι στα διάφορα στάδια των προσπαθειών μου έβρισκα ανταπόκριση από πολλά πρόσωπα και αρχές. Πρέπει να είμαι ικανοποιημένος. Ασήμαντα άρχισα και σε πολλά έδινα τόνους υψηλούς. Δεν έμειναν απαρατήρητες οι φωνές και εκρήξεις μου. Χρησιμοποίησα όλα τα μέσα της Δημοσιότητας. Βιβλία μου πέρασαν τα 20. Περιοδικά μου Ενοριακά και γενικότερα· τα «Προβλήματα κοινωνικά και εκκλησιαστικά» όπως είναι ο τίτλος τους, που κυκλοφορούν σε πάνω από 8.000 φύλλα άρχισαν να εκδίδονται από το 1962 και συνεχίζουν την έκδοσή τους ως όργανο της «Κίνησις για τη Νεότητα» (μόνο όταν βασίλευε η λογοκρισία⁽¹⁷⁾ σταμάτησε η έκδοσή τους ως «μικρά

αγωνιστικά φύλλα»). Σχολιάζουν ελεύθερα όχι μόνον την επικαιρότητα, αλλά και με μαχητικότητα αγωνίζονται για να διορθωθούν πολλά και να αρχίζουν κινητοποιήσεις και αληθινές αλλαγές στα πράγματα της Εκκλησίας και της άλλης κοινωνίας. Η αρθρογραφία μου θαρρετή και ανιδιοτελής και σε μεγάλης κυκλοφορίας Εφημερίδες και περιοδικά προκάλεσε εντυπώσεις και σχολιασμούς ασυνήθιστους. Εδώ ας αναφερθεί ο τόμος του Εκδοτικού Οίκου «Κνωσός» που έγραφε ο Καθηγητής και Λογοτέχνης από το Ηράκλειο της Κρήτης Αντώνης Σανουδάκης, με τίτλο «Πρωτοπρεσύτερος Πυρουνάκης, ο παπάς του Θεού και του Λαού» με καλλιτεχνική επιμέλεια και σκίτσο του Γιώργου Βακιρτζή (που έδινε την εγκάρδια συνεργασία του σε όλες τις εκδόσεις μου –πράγμα που του δημιούργησε και αυτού προβλήματα από τις διωκτικές αρχές της δικτατορίας– προ παντός όταν σχεδίασε εκείνο το κόκκινο τριαντάφυλλο σε ένα από τα εξώφυλλα των Προβλημάτων, πίσω από φράχτη!)(18).

Ο αγώνας μου, και ιδιαίτερα αυτός που αφορά στην Ενοριακή Ζωή, βρήκε ανταπόκριση στον Κλήρο και το Λαό; Πάντα με απασχολούσε το ζήτημα. Διότι βέβαια δεν αγωνιζόμουν για κάτι προσωπικό μου. Είχα στόχους πάντοτε κοινωνικής επιτυχίας. Αλλά τα θέματα που έδειχνα, ήταν ατυχώς, πρωτοπαρουσίαστα· παρόλο ότι βρίσκονται μέσα στα πλαίσια της Ορθόδοξης Παραδόσεώς μας. Μα που είχαν ξεχαστεί ή –το χειρότερο– επηρεαστεί ανάποδα από τα ξένα παραδείγματα (εκκλησιαστικά και πολιτικά)! Αν με άφηναν να εργαστώ σωστά και πέραν από την πρώτη δεκαετία της ποιμαντικής μου δραστηριότητας στην Ενορία μου, αναμφίβολα θα είχαμε αποτελέσματα πολλαπλά. Επισημάνθηκε όμως ο κίνδυνος από τα «κατεστημένα» και μεθοδεύθηκε καταλυτική αντίδραση. Γι' αυτό και η διατύπωση των διώξεων: «πλέον του κομμουνιστού επικίνδυνος ο Πρωτοπρεσβύτερος Ελευσίνος»! Να αποκτήσει επίγνωση των δικαιωμάτων του ο Λαός; Που με ελεύθερο τρόπο να τα διεκδικεί και να τα ασκεί; (μόνο για καθήκοντα πρέπει να μιλούμε και να πιέζουμε! Έτσι μας θέλουν). Παρά ταύτα, νομίζω, ότι συντελέστηκε το σημαντικό. Οι σπόροι έπεσαν. Και στον Κλήρο και στο Λαό. Μεγάλος αριθμός παπάδων του Λαού παρακολουθούν και αν δεν μπορούν (γιατί καταπιέζονται και εκφοβίζονται) να εκδηλωθούν, πάντως επιδοκιμάζουν, προσεύχονται και περιμένουν καταλληλότερες συνθήκες. Για τους δεσποτάδες βέβαια δεν γίνεται λόγος. Όπως και για τους Άρχοντες τους κοσμικούς, όλων των

αποχρώσεων. Και οι μεν και οι δε είναι εραστές και φύλακες της Εξουσίας! Πώς να ανεχθούν και να ευλογήσουν ή να βοηθήσουν ε π α ν α σ τ α τ ι κ ό τ η τ ε ς! Χαρακτηριστικό: Μια σύναξη ιερέων της Μητροπόλεως Μεγάρων και Σαλαμίνας, που άκουσαν τις απόψεις μου «έξω από τα δόντια» (περιγράφονται στις σελίδες 21–33 του αριθ. 7/1977 των «Ενοριακών Χρονικών» Ελευσίνας). Τρόμαξαν και έκρυβαν τη χαρά τους, ενώ ο δεσπότης και οι δικοί του προσπαθούσαν να κρύψουν τα σφιγμένα τους δόντια κάτω από ψευτοχαμόγελα –για να λένε μετά πως τάχα με περιέσωσαν από «λιντσάρισμα» των τάχα αγανακτισμένων συμπρεσβυτέρων! Και που το μόνο που τόλμησε να μου αντείπει ένας ήταν: «Βέβαια ορθά μας τα λέτε, μα γιατί και τα γράφετε; Μόνο μεταξύ μας να τα κουβεντιάσουμε...» Για να πάρει την απάντηση: Έτσι έπραττε ο Κύριος; Δεν εξέθεσε τις αλήθειες μπροστά στο Λαό; Αν περιόριζε τις αποκαλύψεις Του μεταξύ των «πρεσβυτέρων και των φαρισσαίων» τι θα πρόσφερε στον Κόσμο;

Και αν οι της Ενορίας, οι πολλοί δεν μπόρεσαν να ενεργοποιηθούν συστηματικά και σε συνέχεια ετών, πάντως αρκετοί έχουν συνειδητοποιήσει τα θέματα (απόδειξη το πως παρακολουθούν τα έργα του «Κέντρου Αγάπης Ελευσίνας» και των «Κατασκηνώσεων» και οι διαμαρτυρίες τους, οι έντονες και αξιοπρεπείς –που σεβόμενοι τις απόψεις μου δεν τις εξέτρεψαν σε οχλοειδείς ποτέ) και περισσότεροι σε ολόκληρο τον Ελληνικό χώρο, που επιδοκιμάζουν και σε διάφορες περιπτώσεις και εξανίστανται. Ωστε να μπορώ να λέω –ίσως ευτράπελα– «με αποκόψατε από την Ελευσίνα, αλλά με δόσατε στην πάσαν Ελλάδα»! Άλλωστε πόσο καλοδεχούμενα είναι τα συνθήματα «Ξύπνα Παπά» και «Ξύπνα Λαέ»! Θα ‘ρθει η ώρα...

Ένα άλλο σημείο πρέπει να τονιστεί: το ότι νέοι άνθρωποι όλων των κατηγοριών και των τάξεων προσέχουν τα λόγια μου και σέβονται το πρόσωπό μου και το όνομά μου –όταν έχουν καταπέσει οι αξίες πολλών άλλων! Που αντί αυτό να τους προβληματίζει, και να τους αναγκάζει έστω, να αλλάξουν την τακτική τους έναντι του παρόντος και ιδίως του μέλλοντος, εκείνοι πεισματικά «εμμένουν» στα τάχα παραδοσιακά και... άγια! Και από κάποιο στιγμιότυπο συναντήσεώς μου με τον Αρχιεπίσκοπο και Πρωθυπουργό, στο μεγάλο πλοίο του Λάτση όταν τους είπα πως λυπούμαι που δεν τους υποδέχομαι στην περιοχή της ποιμαντικής μου επίσημα, για γνωστούς παρά τη θέλησή μου λόγους,

είπαν· ο πρώτος, «μα είσαι μεγαλόψυχος» και ο κ. Παπανδρέου «μα γιατί τι συμβαίνει;»... Και ο Λαός; Κάνουν πως τον αγνοούν; Εγώ πάντως, πανθομολογούμενα, δεν το παραθεωρώ!

Κάτι που πρέπει να προστεθεί: Απέκτησα πολλούς, πάρα πολλούς θαυμαστές και φίλους καλούς. Οπαδό όμως ούτε ένα. Αυτό ήταν μέλημά μου προσεκτικό (θα μπορούσα εύκολα να μετρώσα κάμποσους, αν όχι πολλούς)· μα με ποιο δικαίωμα; Θέλει κάτι τέτοιο ο Ιησούς Χριστός; Που δεν είναι ο Αρχηγός· αλλά ο Σωτήρας–Ελευθερωτής!

Και κάτι άλλο: Δεν ανταπέδωσα κτυπήματα· και προσπάθησα να κατευθύνω τις δραστηριότητές μου σε δημιουργικούς στόχους και θετικής μορφής προσφορές.

Τελείωσα την συνοπτική απομνημόνευση στις 2 Αυγούστου 1986. Ξαναδιαβάζοντας διαπίστωσα πως, με τη δύναμη και τη χάρη του Θεού, κράτησα μια συνέπεια Γραμμής, από την αρχή έως τώρα, στο βίο και στον αγώνα μου. Έγιναν με κόπο και έγνοιά μου πολλά τα καλά. Μα και πόσα δεν κατορθώθηκαν... Που οι ανάγκες πιο αδυνάτων από μένα απαιτούσαν. Πόσα άλλωστε θα προλάβω να πραγματοποιήσω, αν δοθεί παράταση ημερών μου;

Προσεύχομαι να πραγματοποιηθεί η επιθυμία μου, που την έχω ανακοινώσει (και γραπτή) στα παιδιά μου και στη γυναίκα μου, τους αγαπημένους μου. Όταν μου κλείσουν τα μάτια, να με κηδεύσουν ταπεινά –με έναν παπά– ντύνοντας το νεκρό σώμα μου με τα άμφια τα λευκά που φόρεσα κατά τη Χειροτονία μου –χωρίς να δημοσιεύσουν για το θάνατό μου παρά μετά την ταφή– και να αποκλείσουν οποιονδήποτε επικήδαιο λόγο– να κάμουν την ταφή μου στον Πειραιά (στην «Ανάσταση») σε πρόχειρο τάφο· και ύστερα να μεταφέρουν τα οστά μου στο Κοιμητήριο του Αδάμαντα και να τα τοποθετήσουν μαζί με τα οστά του πατέρα και της μητέρας μου, προσθέτοντας στην πλάκα: «Δόξα τω Θεώ πάντων ένεκεν» και «εκοιμήθη εν Κυρίω» ο Πρωτοπρεσβύτερος και Καθηγητής Γεώργιος Θεοδόση Πυρουνάκης την..... Και χτίζοντας κάπου στον τάφο, την πέτρα που είχα φέρει από το σπιτικό, που μου είπαν, ότι ανήκε στην οικογένεια των προγόνων, από τι Κρητικό Ασφένδου.

Δικαίωσα το ψυχανέμισμα του Καπετάν Θεοδόση άλλα και το δικό μου με όσα κατάφερα; Αναδείχτηκα καλός «καπετάν Παπάς» και

Δάσκαλος; Κύριος οίδε!

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Ένα περιστατικό από το Ταξίδι του Παππού Χαράλαμπου στη Οδησό: Στην τραπεζαρία του βαποριού, κάποιοι θέλησαν να γελάσουν με το χωρικό παπά. Και περίμεναν πώς θα χρησιμοποιήσει τον θραυστήρα για τους ξηρούς καρπούς. Εκείνος που το κατάλαβε είπε, όταν του τον προσκόμισαν «δεν μου χρειάζεται». Και πήρε ένα αμύγδαλο και το 'σπασε με τα δυο του δάκτυλα!
2. Στα χρόνια της δικτατορίας του '67 με το φίλο μου Χρήστο Κατσιγιάννη, αρχίζοντας από τα Χανιά, ρωτούσαμε ώσπου να φτάσουμε στα Σφακιά, αν υπάρχουν στα ενδιάμεσα χωριά Πυρουνάκηδες ή Πειρουνάκηδες. Στο χωριό Βαφέ, που μας είπαν απ' αλλού ότι εκεί κάποιος υπάρχει, ρωτώντας στο καφενείο σχετικά, ένας που διάβαζε εφημερίδα είπε: «εγώ ξέρω έναν». «Ποιον και πού;» «Είναι παπάς στην Ελευσίνα...», μας είπε. Και που τον γνώρισες; «Από τις Εφημερίδες», είπε. Ευκολονόητες οι αντιδράσεις μας.
3. Για τις κοινές δραστηριότητες Νέων και Νεανίδων εκφραζόντουσαν πολλές επιφυλάξεις. Ενοχλούσαν μερικοί υπερσυντηρητικοί τον επίτιμο Πρόεδρο της ΦΕΝ Μακαριώτατον Αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο. Που μερικές φορές έθιγε με πολλή λεπτότητα το θέμα. Μα εγώ αντιδρούσα άμεσα. «έχετε υπόψη σας κάτι το επιλήψιμο που να έγινε;». «Όχι, όχι», έλεγε. Και εγώ τον καθυσύχαζα. Η τόλμη μου ήταν καταπληκτική. Ακόμη και τον «Χορό των Νέων» διοργάνωσα, την πρώτη φορά στο «Ακταίο» του Ν. Φαλήρου, που για την εποχή ήταν η σπουδαιότερη αίθουσα και που για πρώτη φορά έμπαινα...!
4. Για να χρησιμοποιήσουμε την Πεντέλη έπρεπε να πάρουμε την άδεια των Γερμανών. Τόλμησα και τη ζήτησα από την εκεί φρουρά τους. Συνάντησα έναν νεαρό στα Γραφεία που ήξερε άριστα τα Ελληνικά. Είχε τελειώσει Πανεπιστήμιο στα Ηλεκτρολογικά. Μαζί με έναν άλλο Γερμανό αξιωματικό περιοδεύσαμε για να δουν ποια σπίτια θα μας παραχωρήσουν, ιδίως για να εγκαταστήσουμε εκεί τα χειμερινά αναρρωτήριά μας. Μας διάλεξαν τα καλύτερα. Και εξηγώντας στην απορία μας είπαν, ότι τους συγκινεί η ιδέα των παιδιών (ο άλλος είχε και δύο παιδιά στη Γερμανία). Ο νέος, Γιώργος Γκραφ λεγόταν ήταν γεμάτος ειλικρινείς φιλοφρονήσεις. Ζητούσε πάντα την άδεια όταν ήθελε να μας επισκεφθεί και ποτέ δεν έμπαινε είτε σε αναρρωτήριο είτε σε Κατασκήνωση, αν δεν τον πληροφορούσαν πως είμαι μέσα.
5. Οι Γερμανοί παρακολουθούσαν τις Κατασκηνώσεις παραξενεμένοι. Μερικές φορές, ίσως πληροφορούμενοι από διαφόρους, δημιούργησαν προβλήματα. Μια βραδιά μας περικύκλωσαν και άρχιζαν να φωνάζουν πως αν δεν παρουσιασθεί ο Αρχηγός σε τρία λεπτά θα πυροβολήσουν. Ευτυχώς έφτασα μπροστά στον Αξιωματικό έγκαιρα. Ισχυριζόταν πως είχαμε παραβεί τους κανονισμούς φωτισμού και με διέταξε να τον ακολουθήσω στην Κομαντατούρ. Τον παρακάλεσα να κάμω πρώτα την βραδινή προσευχή των παιδιών. Επέτρεψε. Αμέσως αφού καθυσύχασα ενθαρρύνοντας όλους, τους ακολούθησα. Όταν με άφησαν ύστερα από πολλές άγριες απειλές και έφτασα στις σκηνές, δεν είχε κοιμηθεί κανείς. Χάρηκαν και συνέστησα να δώσουν εκεί τους λουκουμάδες που είχαν ετοιμαστεί –είχαμε κάποια γιορτή– και δεν μοιράστηκαν. Άλλη φορά ξυπνήσαμε με φώτα που έριχναν στα μάτια μας οπλισμένα και ρίχνοντας φωτοβολίδες. Δεν με άφηναν να μετακινηθώ ούτε να φωνάξω για να μάθω τι γίνεται στις άλλες πλευρές. Και εκείνη τη βραδιά είχαμε πάνω από 200 νέους και νέες σε προετοιμασία τους για στελέχη. Στις έρευνές τους ευτυχώς δεν είχαμε κακές συνέπειες. Βοήθησε αποτελεσματικά ο Γκραφ που διερμήνευε και μάλιστα παρέκαμψε το απόσπασμα από το σημείο που

πληροφορήθηκε πως έμεναν οι Νέοι! Ενώ κάποιος χωροφύλακας Έλληνας προσπάθησε να μπερδέψει κάποιους από το προσωπικό με τις ταυτότητές τους... Προβλήματα είχαμε και από τους δικούς μας. Άλλοι διέδιδαν πως κρύβω αριστερούς, άλλοι δεξιούς. Έπαιρνα απειλές. Ότι θα μου στήσουν ενέδρες όταν περνούσα από την παλαιά στη νέα Πεντέλη που ήταν ερημιά και κάποτε μου έκλειψαν το σακάκι, όχι βέβαια για χρήματα, αλλά ίσως να βρουν ενοχοποιητικά στοιχεία. Αποτέλεσμα να χάσω τη διεύθυνση του Μονάχου, που είχε αφήσει ο Γκραφ, σε περίπτωση που θα τελείωνε ο πόλεμος. Ένα Γυμναστή μας τον έσωσα από εκτέλεση που επιχείρησαν κομματικοί του αντίπαλοι. Τον έσωσα με θαρρετή επιμονή μου και έγκαιρη ειδοποίηση των αντιφρονούντων να μη τον πειράξουν. Του υπέδειξα να μείνει όσο αισθάνεται ασφαλής εκεί και όταν φύγει να αφήσει μια παραίτηση. Σώθηκε· αλλά στην απελευθέρωση τάχτηκε με τους διώκτες συκοφάντες μου. Τώρα βέβαια έχει μετανιώσει...

6. Η επιτροπή απαρτίστηκε τελικά από εκπροσώπους φορέων της Πειραιϊκής Κοινωνίας. Γρήγορα ήλθα σε σύγκρουση με πολλούς. Αναγκάζαμε εκείνους που ασκούσαν την κρατική εξουσία να δίνουν συνεχώς χρήματα και εφόδια. Μοιράζονταν πολλά στους καταυλισμούς. Προσωπικά δεν δέχθηκα τίποτα παρόλο που συνέπιπτε να βρίσκεται η οικογένειά μου σε διατάξεις που είχαμε θεσπίσει για βοηθήματα. Π.χ. αρνήθηκα (τα επέστρεψα μάλιστα όταν οι άλλοι έστειλαν στο σπίτι αφού είχαμε μωρά) ζάχαρη και μακαρόνια.
7. Στην Ιερά Μονή (κι ως την είχαν καταλάβει οι Γερμανοί) αγιάσαμε τη μεγάλη Σημαία που προορίζαμε για την Ακρόπολη και που την μετέφεραν εκεί σε σιωπηρή σοβαρή πορεία πάνω από 200 στελέχη των κατασκηνώσεών μας, με ιεροτελεστία που έκαναν ο Ηγούμενος Κοντογιάννης και ο συμπαραστάτης των έργων μας Αρχιμανδρίτης, αείμνηστος κι αυτός, Γερμανός Δημητρόπουλος, παρουσία ολόκληρης της Μοναστικής Αδελφότητας. Γονατιστοί ψάλλαμε όλοι τον ύμνο «Τη υπερμάχω...» και σε προσοχή πάλι όλοι τον Εθνικό μας Ύμνο! Όμοια έγινε και η επιστροφή της στην Κατασκήνωση. Σε κάθε περίοδο όλοι οι κατασκηνωτές την προσκυνούσαν, αφού άκουαν ενθαρρυντικά πατριωτικά λόγια μου.
8. Μεγάλη έκπληξη, αλλά και οργή στους αντιθέτους, προξένησε η είδηση, πως ανώνυμος πρόσφερε τότε ένα δισεκατομμύριο! Που μάλιστα παραλίγο να μη το δεχθούμε, γιατί δεν ήθελα για λόγους σκοπιμοτήτων να παραβώ δική μου, άλλωστε προϋπόθεση πως πρέπει να γνωρίζουμε επακριβώς τις πηγές των ενισχύσεών μας (γιατί δυστυχώς γίνονταν άσχημα σε άλλες περιπτώσεις. Π.χ. από δοσίλογους και μαυραγορίτες με φιλανθρωπίες, για να κρατάνε κάποια δικαιοσύνη...).
9. Ο πατέρας μου, κατά περίεργη επιθυμία του, ήθελε να παρακολουθήσει την εκφορά των σορών των βασιλέων στην Αθήνα. Ανέβηκε με τη μητέρα μου και έφτασαν σε φιλικό μου σπίτι επί της οδού Ερμού. Όταν περνούσαν οι Σημαίες του Έθνους –μου είπαν– πως ένιωσε τρομερή συγκίνηση. Το ίδιο και όταν είδε στο φέρετρό του «Κωνσταντίνου» το σκήπτρο του. Είπε «αυτό το ξυλάκι σε έφαγε, μα και την πατρίδα μαζί» και έπεσε αναίσθητος. Αιφνίδια κρίση στηθάγχης. Ειδοποιήθηκα και σπεύδοντας τον πρόλαβα σε μια αναλαμπή. Οι γιατροί συνέστησαν να μη μετακινηθεί. Μείναμε φιλοξενούμενοι τέσσερις μέρες. Το βράδυ μάλλον πέρασε ήρεμα. Το πρωί τον ρώτησα αν ήθελε να πάω στη Σχολή. Μου είπε «στην ευχή μου παιδί μου» και ώσπου να βγω από την πόρτα του δωματίου ξεψύχησε. Την προηγούμενη ημέρα ζήτησε να δει τον τότε Επίσκοπο Ταλαντίου Παντελεήμονα, φίλο μου, και τον εξάδελφό μου Γεώργιο Πειρουνάκη, ανώτατο κρατικό λειτουργό (που είχε γίνει πολύς λόγος με το γάμο του με τη Λαίδη Λω αντιβασιλίσσα των Ινδιών). Ήθελε να τους συστήσει να μου συμπαρασταθούν. Η παντοτινή έγνοια του για το μέλλον μου... Τον κηδέψαμε στον Πειραιά, με πλήθος φίλων και συγγενών. Όταν μου έφεραν δοκίμιο για το νεκρικό αγγελτήριο,

διόρθωσα το Πειρ... σε Πυρουνάκης, όπως εκείνος το έγραφε (ισχυριζόμενος ότι προέρχεται από το «πυρ»). Αλλά αμέσως και το δικό μου όμοια. Και από τότε γράφομαι και εγώ Πυρουνάκης. Κι αυτό το βρήκαν, την τέτοια ορθογραφία, οι διώκτες μου επιλήψιμη. Πως τάχα ήθελα να με λένε οι θαυμαστές και μαθητές μου «πυροφόρο»!

10. Στη δίκη βέβαια ήμουν μάρτυρας κατηγορίας. Όταν κατέθεσε ο μάρτυρας υπερασπίσεως (και επίσημος ενισχυτής τους στη Σχολή) Ανδρέας Χατζηκυριάκος, έγινε εκτός εαυτού, όταν ο Εισαγγελέας του είπε πως άλλα κατέθεσαν οι Καθηγητές· και βρίζοντάς μας ισχυρίστηκε ότι δεν έπρεπε να τον ευθυγραμμίζουν με μας τους τιποτένιους, αυτόν που είχε τέτοια κοινωνική επιφάνεια και είχε διατελέσει και δυο φορές Υπουργός! Οπότε με υπόδειξη του Εισαγγελέα ο Πρόεδρος με κάλεσε να καταθέσω αν όσα κατέθεσε ο μάρτυρας υπερασπίσεως των δοσίλογων ήταν αληθινά. Οπότε εγώ σηκώθηκα και είπα έντονα και σοβαρά (ενώ περίμεναν με αγωνία όλοι) «όσα κατέθεσα εγώ είναι ακριβή»! (Ο ίδιος αργότερα προήδρευσε στο Πειθαρχικό Συμβούλιο της Σχολής εναντίον μου– αφού ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου, ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, που κατά την διαθήκη ασκούν την διοίκηση της Σιβιτανιδείου απουσίασαν...– ο Μακαριώτατος όμως Χρύσανθος, που του είχα φερθεί δυστυχώς, όχι καλά, είχε προκαλέσει τη διάθεση να με απολύσουν «δεν θα θιγεί η θέση του εκλεκτού θεολόγου της Σχολής, παρήγγειλε. Μεταξύ των υπουργών που αρνήθηκαν να εκτελέσουν την απόφαση απολύσεως ήταν οι Γρηγόριος Κασσιμάτης και αείμνηστος Γεώργιος Βαρβούτης, που το απορριπτικό έγγραφό του είναι μεγάλος τίτλος τιμής για τον εαυτό μου, ως εκπαιδευτικού λειτουργού. Και οι δύο έγιναν φίλοι μου και θαυμαστές των προσπαθειών μου.
11. Η εορτή του Εργάτη Χριστού τελείται την Κυριακή του Οκτωβρίου Δ' Λουκά Παραβολή του Σπορέως και του Αποστόλου Παύλου περί εργασίας. Στον εργάτη Χριστό αναφέρεται ο Μάρκος στο Στ' 3 του Ευαγγελίου του.
12. Απόψεις μου σχετικές αναγράφονται στο βιβλίο μου «Χριστιανισμός και Πολιτική» έκδοση «Δίφρος» 1962.
13. Με τίτλο «Σκληρότερη Δίωξη» έχουν αναγραφεί όλα στα «Μικρά Αγωνιστικά φύλλα» από σελίδα 545–719 έκδοση 1980.
14. Επί Αρχιεπισκόπου κυρού Θεοκλήτου η Ι. Σύνοδος είχε εγκρίνει να μεταβώ στην Δυτική Γερμανία σε πρόσκληση Κυβερνητική, ως δημοσιογραφών Κληρικός, μαζί με τον αείμνηστο Ανδρέα Καραντώνη και τον Ακαδημαϊκό Κ. Μπόννη· στην ανάγνωση όμως των πρακτικών αναθεωρούν την απόφαση με παρέμβαση του νυν Αρχιεπισκόπου Σεραφείμ, ως Μητροπολίτη Ιωαννίνων (ποιος ξέρει τίνων υποδείξει) και με το αιτιολογικό «γιατί να προτιμηθεί Πρωθιερέας και όχι Ιεράρχης; Μα στην επόμενη τριμηνία δεν έφεραν αντίρρηση να μεταβεί ο Προθιερέας των ανακτόρων... ε, βέβαια του Λαού ο Παπάς; Άλλη περίπτωση: Όταν προσκλήθηκα για συμμετοχή σε συνάντηση στην Ισπανία αντιστασιακών συγγραφέων! Ακολουθεί απαντητικό γράμμα τους που δεν με άφησαν να πάω, σε μήνυμά μου που τους έστειλα από τις Κατακόμβες της Μήλου, ύστερα από αλησμόνητη σε ιερές εντυπώσεις εκεί Λειτουργίας μου.

Montserrat, 8.6.1979

Αδελφέ Πρωτοπρεσβύτερε Γεώργιε Πυρουνάκη,
`A l'occasion de la visite des écrivains grecs de la résistance catalane contre le facisme, nous regrettons vivement votre absence force et dé clarions notre solidarité avec Vous.

Fraternal lement,
Με αδελφική αγάπη εν Χριστώ

15. Και άλλη φορά να μην πάω στο Βέλγιο και αλλού, επί δικτατορίας, για ποιμαντικές συναντήσεις. Μια απόφαση πάλι της Συνόδου να μη μας επιτρέπεται η έξοδος των Κληρικών, χωρίς ειδική άδεια, την ακύρωσε με προσφυγή μου Σ.Ε. Ήμουν λαϊκός ακόμη όταν συνάντησα έναν αλήτη και αφού του υπόδειξα να δει ένα κινηματογραφικό έργο (ένας παπάς είχε ιδρύσει Κοινότητα παιδιών στην Αμερική με θαυμάσια αναμορφωτικά αποτελέσματα), και αφού το είδε και ενθουσιάστηκε θέλησε να με ξαναβλέπει· τον συνέστησα σε έναν άγιο Εφημέριο που του συμπαραστάθηκε θαυμαστά. Μ' αποτέλεσμά την πλήρη μεταστροφή του, ώστε να εξελιχθεί σε καλό πολίτη και επιτυχημένο πλούσιο επιχειρηματία!
16. Δύο περιστατικά με τους Αρχιεπισκόπους της Χούντας: Ο Μακαριώτατος Ιερώνυμος είχε υπογράψει έγγραφα διώξεών μου εκκλησιαστικών, κατόπιν εισηγήσεων κρατικών υπηρεσιών, που το αρνιόταν όταν κοινοί φίλοι του υπέδειχναν το λάθος· είχε όμως δώσει άδεια να λειτουργώ στο Σχολείο, που με είχαν απολύσει· και γνώριζε καλά τις αντίθετες στάσεις μου· και όταν έπρεπε να περισωθεί το Αρχιεπισκοπικό του κύρος, εγώ έκαμα, ως νομίζω χρέος. Στην κηδεία του Σεφέρη σταμάτησα, με την παρουσία μου και τις παρεμβάσεις μου, τις εναντίον του αποδοκιμασίες (υπάρχει μαγνητοταινία που κράτησε η Άννα Συνοδινού). Ο Μακαριώτατος Σεραφείμ, είχε κι αυτός υπογράψει τη δίωξη, που ετοίμασε ο Μητροπολίτης Βαρθολομαίος, παρ' όλες τις εκδηλώσεις αγάπης και τιμής που μου «επιδαψιλεύει» μέχρι και τελευταία· του είχα υποδείξει να μην αφήσουμε τους κρατούμενους στα Γιούρα το Πάσχα του 1974 χωρίς εκκλησιασμό, και πρότειναν να στείλουν εμένα. Θέλησε να με νοθεύσει και να μη διακινδυνεύσω με παρόμοιες προτάσεις και στάσεις μου, προσθέτοντας «δεν λυπάσαι τα δόλια σου παιδιά...» Εγώ όμως του άφησα και έγγραφη αίτηση! Ευτυχώς έστειλαν κάποιον ιερέα από τη Σύρο αλλά μόνο για Ανάσταση! Όπως και πριν, πάλι κατόπιν διαμαρτυριών μου, διέταξαν να μην απομονώνουν τους πολιτικούς κρατούμενους από τους κοινούς εκκλησιασμούς, που τους είχαν αναγκάσει να κάνουν Ανάσταση μόνοι τους στα κελιά τους... Τιμητικά κρατώ το αναμνηστικό των 34 από τις Φυλακές Αβέρωφ 1970 με την ευχή «Καλή Ανάσταση» σ' απήχηση της δικής μου, και την αναγραφή στίχων του Έλιοτ «Πότε θα σώσεις το Λαό Μεγάλε Θεέ των αγώνων-πότε; (το Λαό Κύριε, το Λαό·) όχι κορώνες και θρόνους, αλλά ανθρώπους».
17. Έχω κρατήσει διορθωμένο τεύχος που δεν το τύπωσα, γιατί δε συμμορφώθηκα με τις διαγραφές της Λογοκρισίας· πολύ χαρακτηριστικές: τη λέξη «παπάς» όχι, ιερέυς (και τους είπα τότε να αλλάξετε και το όνομα του Παπαδόπουλου σε Ιεροπαίς· ή του Υπουργού Καλαμποκιά σε αραβοσιτέα· ή που διέγραψαν το άρθρο του Θεοτοκά επειδή έγραφε για το Έθνος μας, το ορφανό (το ανάδελφον του σημερινού Προέδρου μας)· και που μου έβαλαν τόνους, γιατί τότε άρχισα τα άτονα, ή κεφαλαία γράμματα, σε όποια ονόματα τα είχα με μικρά γράμματα...
18. Πορτραίτα μου φιλοτέχνησαν οι: Δημήτρης Σουμερλής, Άννα Καλλία-Βιτάλη, Γιώργος Βακιρτζής, Γιώργος Συρίγος, Χαράλαμπος Κορωναίος, οι φίλοι.

Ταινίες με το πρόσωπο και τις δραστηριότητές μου τράβηξαν οι φίλοι: Στο «Μονόγραμμα» ο Γιώργος Σγουράκης· «αν θυμάμαι καλά» π Θεοδ. Παυλίδης με τον Δημήτρη Μαλαβέτα· σε βίντεο ο Γ. Παντελίδης την τελευταία ομιλία μου στην Ελευσίνα στο Παρεκκλήσι Ζ. Πηγής και Ταξιαρχών· οι «ρεπόρτες» στους «θεατρικούς διαλόγους» με τη Δανάη Στρατηγάκη· στα «μίλα ελεύθερα» με Στ. Ληναίο. Σε συνεντεύξεις στην Γερμανική τηλεόραση, στην Ιταλική, στην Ολλανδική και στην Ισπανική (στη Γερμανική μάλιστα με φροντίδα του φίλτατου Θεολόγου και Ποιητή Τάκη Αντωνίου, ως πρώτη αντιστασιακή πράξη που βγήκε έξω στα χρόνια της Δικτατορίας) και σε ταινία προσωπική του Τάκη Αντωνίου, σε συνεντεύξεις μαζί

του και των άλλων φίλων: Νικηφόρου Βρεττάκου, Θεόδωρου Αντωνίου, Μίνου Βολονάκη.

